КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вlашагlкхета!

ШОАТТА, 12 июль, 1969 шу № 83 (4720). Мах 2 кап.

СЕРЛАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

1923 ШЕРА ДУЬЙНА АРАДОЛУ

МАШАРАН СОЦИАЛИЗМАНЕН ТIЕХЬАРЧА КЪОВСАМЕРА СИЙЛАХЬ-БОККХА НИЗ

ВорхIаалагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета ялхлагIа сесси

Вай Даьхени дерригача прогрессивни адамийн историера дерза ди — Коммунистически партин Советски пачхьалкхан кхоллархо Владимир Ильич Ленин вина 100 шу дизар чIогIа белггаллаккха кийчлуш ду дуьнен халкъаш. Вай мехка къахьегархоша шайн хьинар ца кхоьдеш къовсам лоаттабу цу денна баха боаггIача тайпара накъабахар дукха, коммунизм хьалъяра сийлахь-йоккхий планаш кхоачашъяр дукха.

Политически хьинар чIогIа айденнача хьалашка дел мехка коммунистически болхлойн партейн дуьнен халкъашта юкъерча Совещане итогаш, КПСС ЦК июньски (1969 ш.) Пленума решенеш юбйолга. Советски наха дерригаш а ма дарра а къобалду дуьнен халкъашта юкъерча форуме тIайийна документаш, дуьнен коммунистически болам кхетабенна хулга чIогIIдара тIаберазбаь КПСС ЦК Политбюро политически никъи практически гIуллакхаши, вай парте делегаце Совещане баь болх.

10 июле Москве, Йоккхачу Кремлевски дворецa, хьайнйллай ворхIаалагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета ялхлагIа сесси. Депутаташ гулбенна беррига мехка хьалт дола дешаш дуьцар, боккхача пачхьалкхен лоархIамера законаш тIаапар дукха.

IуйрIийна 10 сахьат даьлча Союза Совета Председатела депутата И. В. Спиридонова председателла а деш Союза Совета заседани хилар. Цига дакъа лоацараша сий деш дагалаьцар байна депутаташ Л. Р. Корнийци В. Д. Пеньковский.

Къамий Совета заседани 11 сахьат даьлча хьайнйллар шовта йоккхача Кремлевски дворецe. Председателлал деш вар Къамий Совета Председатель депутат Ю. И. Палецкис. Заседане дакъа лоацараша сий деш дагалаьцар байна депутаташ Д. С. Коротченко, В. Ф. Купревич, А. А. Песконов. Цул тIехьагIа лаламгIар дIабаьнарий когаметта керда хержача депутатий полномочешта проверка ярах хьахинарий хьакъехьа Къамий Совета мандатни комиссе яьчо доклалага.

Шинна а палате заседаненаш сесси укх тайпара дов повестка чIоагIъяьй:

1. Дуьнен халкъашта юкъерча гIулакхийн Советски Союза ярахьарча политикав лешаш.

2. Законий проектий хьакъехьа: ССР Союзен союзни республикайн исправительно - къахьесама законодательства ларваш хьалкхагIе а даьна чувеллара хьакъехьара Положени; ССР Союзен союзни республикайн уголовни законодательства лардашта дакъе тIатехараши хувцамаши дахьара хьакъехьа.

3. СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдаре хьакъехьа.

Иштта сессе бахна порядок а чIоагIийр депутаташа.

Делкъайга 12 сахьат даьлча цхьана хьайнйллар Союза Советан Къамий Советан заседани.

Зале бар Iалаьмате дукха хьаьший — столицан областен къахьегамхой викалаш. Лоджашка кхыча мехкий дипломаташ, советски доазол дехьарен корреспонденташ.

Гулбеннарина безбеш тIоейнар президиуме гучабаьнна воккъестий Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, Д. А. Кунаев, П. М. Машеров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, Д. Ф. Устинов, В. В. Щербицкий, И. В. Капитонов, И. Ф. Катушев, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев.

Председателла деш вар СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета Председатель депутат Ю. И. Палецкис.

Сессе дакъа лоацараша моарша телар заседане багIача СССР Лакхехьарча Совета хьаьшашка — собрание председатель — Марсель Марио Мбуа керте а волаш йолча Камеруна Федеративни Республика Федеральни къаман собрание делегацеген сената председатель Марио С. Винас керте а волаш йолча Колумби республика конгресса делегацеген.

СССР Лакхехьарча Совета депутаташа тIадиллара Украински ССР цIерагIа къамаьл даьча депутата П. Е. Шелеста еннича предложенегIа СССР Лакхехьарча Совета СССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела заместителла хержар депутат А. П. Лишко — Украински ССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель. Цуна дувзаденна Союза Совета Союза Совета промышленноста, транспорта, бувзаьна йолча комиссе председатела дехарех депутат А. П. Лишко мукъа а валийта, цу комиссе председателла хержар депутат Г. И. Ващенко.

«Дуьнен халкъашта юкъерча гIулакхийн Советски Союза ярахьарча политикан лешаш» яхь доклад йир СССР ахьча мехкашкарча гIулкхий министра депутата А. А. Громыко.

Планироване кердача хьалашка

«Старогрознефть» НПУ мехкдаьттахоша «Ерригсоюзни социалистически яхьа дакъа а лоцеш, пятилетка йолаелча дениз планах даьрхIачул совгIо дахкха мехкдаьтта 269 эзар тонн газ 57 миллион кубически метр я. Къахьегама оьсаоле 4,5-эза лакхъенний. Планал совгIа пачхьалкхена баь пайда 5 миллион бIаь эзар сом да. тIаьйна социалистически декхарех хила дезаш кхиэар шиъ миллиони бIаь эзарн сом долча.

Толамца кхоачашлаьд шоай социалистически декхараш управлене пуйоагIача ерригача йиь промысла коллективаша. ХIаьта скважинашта капитальни ремонт еча цеха болхлоша лаьрхIачул кхаь скважина дукхагIа ремонт яьй дуккъал укх дIадахача ах шера. ДIадахача шера хьалхарча ах шера хиначул 36,8 процент лакхъеннай къахьегама оьсаоле, хIаьта арахецача продукцега дIабода мах 13,2 процент лохбеннаб (социалистически декхарех лаьрхIар 9 процент мара йоацача).

ДIадахача шера хьалхарча ах шера хиначул юкъера лаьрхIача хIара болхлочун алапи укх шера цу юкъа 0,5 процент лакхденнад, хIаьта алапел 36,2 процент дукхагIа догIаенай къахьегама оьсаоле. Шин-шерIа къахкинадан уж къахьегама толамаш. Цун кердеза бахьан да шерра социалистически яхь а йоахкаяь, мехкдаьттахоша шоай горонех бизза пайда эцар, технически прогресс яр. ханал хьалха производствени мошносташ кара а ерзаеш болх бе йолаялийтар. Iилманиен техникан карагIдаьннараш производства юкъекххахьар, халача процессашта механизаци автоматизаци яр.

Иштта къахьегача мехкдаьттахоша тьадоахха «Iаьржа дошув» пхезагаза шерага скхагIа догIаух. 1965-ча шера дийнахьа буса лоахкаш хинна мехкдаьтта 3034 тонн хинкаепле, хIанз дийнахьи буса арахкха мехкдаьтта 10010 тонн я. Из хул аяхазан гаотта дукхагIа.

Хьалоаккха мехкдаьтта дукхагIа хилийтара, къахьегама оьсаоле лакхъяра чIоагIа лоархIаме хилар тха управлени планированен экономически стимулированен кердача реформага илар. Цкъа-за-ле оерьелар предприяте иницатива. Производства эффективность лакхъелара цхьана лакхбелар хIара болхлочун материальни беги. ДIадолар кIезигагIа а хулийтаю. арахеца продукци дукхагIа хилийтара къовсам лоаттабе баьлар уж.

Кхо шуи кхо бутти баьнаб тха управлене планироване кердача системах болх бу. Цу юкъа хьийнинал тха балха тIа дика техник-экономически хьокхамаш. Дукха балхаш лаьд технически прогресс яра. Къаьнача фонда ерригача 4 мехкдаьтта промысле телеуправлени яьй, автоматизаци яьй компрессорни станцена, трапни установкашта, насосни станцешта. Из бахьан долаш мехкдаьтта доахача кхыча участкашка балха вахача мукъаваьлар бIаь болхло. Иштта механизаци яьй лаьттан кIалха скважинашта ремонт ечар халача балхашта. Спуско-подъемни операциеш чакхйоахача, насосно-компрессорни турбаш дIатIа-хьатIа хьувлаеча механизаци яьй. Уж балхаш хьалха дIаяхача хана эгара халагIарех лоархIаш дар, сменагIа дIатIа-хьатIахьоалае езаш хулар 150 турба, ужжал штангаш. Электромеханически дIоагIаица уж балхаш кхоачашде лолалелча деиз уж операцеш автоматически кхоачашъю. Цигара къахьегама оьсарле 20 процент лакхъеннай.

Мехкдаьтта скважинашта телеуправлени яьчул тIехьагIа бийсен юкъ къахкача фонда скважинашка болх беш хинна скважинаш дIаннахар. Хьалха дIаяхача хана мехкдаьтта промыслашта хиннача мехкдаьтта доахачен скважинашта лаьттан кIалха ремонт ечен 20 бригадаша метта вIашагIъеллар 9 комплексно-хозрасчетни бригада. Царна кулгалде хьожабир мастераш, геологаш. Лакха дебит йола мехкдаьтта кIеж техача скважинашка, трапни установкашка, сепарационни установкашка болх бера вIашагIъеллар йиъ участок. Цу мероприятеша торо хилийтар дикка къахьегама оьсарле лакхъе. ХIаьта производства юкъейкхьяча геолого-технически мероприятеша дукхагIа хилийтай хIара скважина дебит.

Хьадоаккхача мехкдаьтта кхьай тоннага кубически метр газаген дIабода мах 1967-ча шерана наьслича 45 кепиг лохбеннаб. ХIанз юкъера лаьрхIача хIара скважине болх беш ва ши болхло. Iилман дарах тIа къахьегам вIашттIехьа а баьккха, цхьайола мероприятеш производства юкъейкхьяра чотах кIезигбе лерхI скважинашка болх бу нах. Болх беш бола нах дукхагIа а ца хулийташ хьадоаккха мехкдаьтта дукхагIа хилийта, къахьегама оьсарле лакхъе лерхI укх шера.

Укх шера болх бе йолаялийта лерхI 13 керда скважина, цар чотах дика лакхлургда хьадоаккха мехкдаьтта. Цу гIулакха лаьрхIа мехкдаьттахоша хьалъе еза трапни сепарационни установкаш, резервуараш, яхка еза керда трубопроводаш, насосна станцеш, кхыйраш.

Лаьттан ченашкара хьадоагIа мехкдаьтта совдоахаргда шоллагIча методий пошкъостала а.

Тха управлене болхлоша хьинаре дакъа лоац керда техника производства юкъекхахьара, халача производствени процессашта автоматизаци механизаци яра йолча Ерригсоюзни социалистически яхье. Цаьадлаш скважинашта обработка ю поверхностно-активни веществаша. Дукхьаьа из бахьан долаш хьадоаккхача мехкдаьттага дIабода мах 130 эзар сом лохбеннаб, хIаьта мехкдаьтта эмульсех пайда эцарах кхолаь ахча 28 эзар сом да.

Пхе шера плана чакхъелалца къахьегама оьсарле лакхъяра перспективни комплексни план оттаяьй. 1970-ча шера цхьан сага лаьрхIача арахеца валови продукци 1966-ча шера арахецаш хиначул 36-зза дукхагIа хургья.

Къахьегама оьсарле лакхъяра йола цхьа резерв я тайп-тайпара говзалаш йола. производствана цига керда болхлой кийчбар. Цу гIулакха а чIоагIа йоакхо ю управлене. Укх шера хьалхарча ах шера кийчаьне 44 болхло. Царех 9 оператор, 6 бурувзеттачун гIоьнча, 5 электромонтер, кхыбараш.

Коммунистически къахьегама сийлен цIи яккхара а чIоагIа къовсам лоаттабу мехкдаьттахоша. Из сийлен цIи яккхара ахье яьнна 120 коллектив, хIаьта коммунистически къахьегама сийлен цIи яккхара къовсам лоаттабу 525 болхлочо. Коммунистически къахьегама сийлен цIи ена 18 бригадана, хIаьта коммунистически къахьегама ударника цIи ена 267 мехкдаьттахочоа.

Уж къахьегама толамаш доахача дахза дакъа лаьцал шоаш керте латтача коллективий болх дика вIашттIехьабаьккхача участка начальника А. И. Сергеева, мехкдаьтта доахача мастера М. М. Магомадова, лаьттан кIалха скважинашта ремонт еча мастера В. И. Стебунова, Д. С. Солнышкина, кхы дукхахачар.

Тха управлене мехкдаьттахоша хьинар кхоаергдаш, дIахо йодача хана уж къахьегама толамаш кхы а лакхдеш, В. И. Ленина юбилейна къахьегама совгIат кийчдара.

А. ЗУБОВ,
«Старогрознефть» НПУ къахьегамен алапен отдела начальник.

ХЬАЛХА МАЛАГIАШ БА

Иштта болх баьб вIаши лоацалха ядача республикаша 1969 шера хьалхарча ах бетта

(План проценташа)

	НГI АССР	Къ.-хIар. АССР	Чер.-Балк. АССР	Даг. АССР
Продукцена реализаци яра объема план кхоачашъяр	100,9	100,7	103	101,3
1968 шера I ах шераца кийсйча продукцена реализаци яра объем лакхъяллар	109,2	107,8	110	102,4
1968 шера I ах шераца кийсйча валови продукци дукхагIа хилар	110,6	107,6	113	110,3
1968 шера I ах шераца кийсйча къахьегама оьсарле лакхъялар	107,6	102,9	106	101,2
Ерриге предприятеш (бытовой гIулакхаш дара министерства предприятеш йоацаш)	167	150	126	182
Царех: продукцена реализаци яра объема 1969 шера I ах шера план кхоачашъяьяц	35	31	21	35
Планированен экономически стимулированен кердача системе тIа яьха ерриге предприятеш	107	88	82	119
Царех: продукцена реализаци яра объема 1969 шера I ах шера план кхоачашъяьяц	17	14	10	9

Белорусски ССР. Лукомельски ГРЭС-е 300 эзар киловатт низ бола хьалхара турбогенератор вIашагIйоалла болабеннаб. Станце ерригаш барI хургья уж.

«Центроэнергомонтажа» треста участка коллективо деккар тIайийнад хьалхара турбогенератор хана хьалха вIашагIъелла яккха — Сийлахь-йоккхача Октябрьски Социалистически революце 52 шо даьннача хулаш.

Сахача темпаша монтаж ю яьа. Цхьан сахьата 950 тонн Iи луш хургба из. Августе гидравлически тохама дIалургба яй.

СУРТА ТIА: хьалхарча турбина ротора регулировка еш я.

Т. Минковича сурт.
ТАСС фотохроника.

Чу а эц дIа а дув

Сихбенна кхаьнаре балхаш (?) ба Гудермесски районе «Дружба» колхоза ихаш ледадераш. Кхьйтта дена ваи уж балхаш цхьоагIча отделени. ХIанзал 120 гектара тIара герах чуийца бьиннаб механизатораши. Уж балхаш дача дика къахьег механизатораша Чукаев Ахьмада, Исбулатов Юсупа, Дагаев Шамхана, Абдулаев Ахьмада, кхыбараша. Хаттама хьалаш балхаш хийцца дара чIоагIа аьттуе беваш хинделле а иттех дийнахьа чуийца кхиар цар герах.

Герах чуийца йоаллаше хьинкари аддари къаьста долаш чуийца болабир муиж. Дукхьаьла кхаь дийнахьа 90 гектара тIара муих хьекха Iабиллар комбайнера Сайханов Вахас. Дерригаш отделене кхаш лададерий чуйца деза гулаьхьа дийна алат 580 гектар да. БоаргI дийнахьа из чуийца денизи боаш дейнад комбайнераша. Дика кхоачашдеча хьаьстта дика къахьегама хьаоогIа шийна совнин нормаш хадайза тIехкхоачаьбь комбайнер С. Абдурахманов. Из шоаьна гу ваккерча сурта тIа.

Цу тайпара дина аьл отделене хьайбашта доаьяр Iалашделга а. ХIанзал цIьара хьекха лаьнача моцерина 130 тонн Iалашъяьй отделене. ХIаьта уж денешка дIабелабеннаб уж цкъа дIайийча дукхача шерашка тIемова баьцаш хьекха. Уж балхаш дача механизаторашта массе кьоьнача социалистически яхье хьалха лаьтташ хьабоагIа дика шоай совнин нормаш 120—130 процентага кхоачийца кхоачашъю А. Мальсагов, М. Азбиев, кхыбараш.

ХIанз алат а доаькъар а чуйийр дийнна ихаш цIий а дена, сихбенна аьтта сахаш ба отделене механизатораш. Цу хьаьтта дошкъара лаьрхIа шеззагIа юкъ култураш дIаюош ба уж. Иштта герах чуийца дьенича кхаь тIа дIабийнича бераца гIулакх дика ба ихаш ледадераш. Сурта тIа шоайна бIаргагу трактерист Мусханов Ризван. Денна 33—35 гектара тIа натекаш тохаю цо, совнин нормаш 24 гектар йолча.

И. ИЛИЕВА суртанаш тIехь.

ЖУРНАЛИСТИЙ МЕЖРАЙОННИ ЛЕТУЧКА

Гудермесска «Красное знамя» яхача городской газета редакце хилар Гудермесски, Ножай - Юртовски, Веденски, Советски, Шаьлй районий журналистий межрайонни летучка. Летучке дакъа лаьцар Дагестански АССР Хасав-Юрта города «Дружба» яхача газета редакце болхлоша.

Газетий обзораш ена къамаьлаш дир Гудермесска «Красное знамя» яхача городской газета бехктокхаморча секретара А. И. Сиденкос, Шаьлй района «Знамя коммунизма» яхача газета редактора Х. М. Межидова, Ведана района «Колхозная жизнь» яхача газета редактора С.-А. Саракаева, Ножай - Юрта района «Маяк коммунизма» яхача газета редактора Х. У. Умарова.

Районни газеташта оформлени ярахи полиграфически кийчдарехь доклад йир Нохч - ГIалгIай АССР-а Министрий Советерча кепайоазон управлене начальника заместителa Х. Х. Дзейтова. Гудермесски «Красное знамя» яхача городской газетен городской типографен коллективашта Ерригсоюзни конкурсе газета дикагIа оформлени ярахи полиграфически кийчдарахи итогаш яьчул тIехьагIа РСФСР Министрий Советерча кепайоазон комитета, СССР-а оисателий Правленен культура болхлой профсоюза ЦК-ан дипломаш делар летучке.

ПАЙДАНЕ ГIУЛАКХ

Аккордно-премиальни системах

Укх шера гуралла цхьа сага багара «Тхьаьна да» — аьлна дош доале Нахьсаре кхьбарайа а боладургба аккордно-премиальни хьисапе алапи телача системах болх бе. Уж ши саг ва «Октябра 40 шу» яхача совхоза звеньевойш йола Телисханов Юсапи Лалуров Бийсолтек. Цар бе йоал цу районе хIаппарчоа цу система кхел.

Дукха дуьца мегар да-ма система мукъдоахаме шийн магтиг совкхаргйолаш. «из кха» кхелла йолга бакъдеш дола масалаш-м.

1965 шера «Россельхозиздата» арахийцача «Совхозашка къахьегамах цох лу алапия вIашттIехьадаккхар» яхача книжка тIа дуьц: «Совхозашка къахьегаш болча болхлошта алапи луча системех хIанз эггара дикагIа лоархIаш я аккордно - премиальни яр...».

Иштта я хIанз совхоза масса новкъахургйий-теш из яхаш цхьа бола специалисташ, кулгалхой шек бувла нарядаш йоацаш болх бейта система. Цудухьа Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совето, юрттбоахама Министерства вай республика юкъ-юкъерча боахамашка балха юкъе а яхьа могайир из. Царех цаI вай юьца «Октябра 40 шу» совхоз я.

Укхаза чIоагIа дера а луш хьажа гIеор цох фу пайда баь. ТIехьаюсачарех йоана уж ши звено цо малагIча новкъа йоаккха хьажа воал совхоза керттера экономист Котиев Мурад.

Шийн вIашттIехьадаллача тайпара терках тIабохийт цо царна. Цу система хьакъехьа массехказа беседаш яьй звеньевойшца, цар новкъосташца. Эшаш йола инструкцеш, методически указанеш еннай баь болх кердача хьисапе миштта дIахьабе беза, учет миштта лелае еза дIахайтад, юкхера а цох шоашта доагIар дIахайтад (из да цу гIулакха лаьрхIа оттадаьча технологически карта тIа).

КIелига ба хIанз цу звеношка доагIача а ца доагIача а къоаламаш хьекха нах. бухгалтераш тIадбахаб шоай кабинеташка хьачуухача каьхатий кIеж лаьгIъенна. гIадвахав учетчик а (цо баь болх хIанз бетта цкъа мара отчет дла ца езаш звеньевойша шоаш бу), хьалха санна: «хьо дIагIо. Iа из де. Iа ер де», — яхаш уж болча ада ца безаш мукъа баьнна бригадираш а чIоагIа раьза ба цу деша. Сона хеташ шоаш лаьтта боккъонца бола дай хилбрах хIанз мара теша болабеннабац Юсапи Бийсолтек. Массарел хьалха кхаь тIа болх уж, чуийна къохьег. Хьалха санна гектараш дукхагIа хилийтача фу дар-хьогIалле башха ца хеташ бац болх, царна хов кхею хьажкIа дика ца хьувкъе из шоай алапена IаткъаргдолгIа. Шена тоаденна батт цар шиъна бIаь гектар хула кхаш. КIезига хьалтIаьнна оасар баьцаш дIаргейнача участкаш тIа дIатIадохи цар агрегаташ. Уж хьажкIаш мара кхы культура кхеш цар укх шера.

Цу системах алапи ийлеш болх беш хилча эггара дикагIдар фуд аьлча — планал совгIа Iа дукхагIа продукци дIачу мел яла дукхагIа IотIадетталу алапи. Масала, нагахь санна планах йоагIа продукци Iа дIачелча хьона, масала, 2000 сом доагIе, ши задани елча кхы а ияаммисел цаI-ах Iотакхет, тIаккхa 4500 сом хул цох.

Цу тIа боккъонца болх чакх а баьнна итогаш яьчул тIехьагIа мара ахча хьалац. Хьувкъам чуэццалца хьайна тарифни ставках доагIача алапех аванс ийде-м йиш я.

— Нагахьа санна цу звенонша укх шера хIара шоай гектара тIара план 27—30 центнер йоаш фуалъяьха хьажкIаш чуийцача а хьалха юкъера лаьрхIача цар бетта ийлеш хиннача алапега дилалача а кхы 70—80 сом ахча IотIакхетаргда царна ал бьча лоархIамах, — аьлар Котиев Мурада.— Бакъда, нзаал мара хьувкъам ца луш Юсапен Бийсолтан гектараш Iай тамаш я цар кхашкарча хьажкIай хьалага хьежача.

Совхоза цхьан экономистан цу шин звенонпен дIатIа а дилла дига йиш йолаш гIулакх дац из. Шерра хьалаца мегар да из.

М. ЗАНГИЕВ.

ШЕРАГІА ЙОАРЖАЕ АТЕИСТИЧЕСКИ ПРОПАГАНДА

КПСС ГРОЗНЕНСКИ ГОРКОМА ПЛЕНУМЕРА

Укх деношка КПСС Грозненски горкома пленуме дийцар города къахьегамхошта юкъе еча Іилман-атеистически пропагандах, хІьата дІахо из тояра де дезарех дола дош. Доклад яьа КПСС горкома секретара С. О. Зоева, пренеех къамьалаш даьча дукхачу ораторша кІоаргга анализ йир города къахьегамхошта юкъе бечча атеистически балха тІа карагІдаьнарий, хІаьта иштта белгал даьхар атеистически пропаганда дІахо тоамра де дезараш.

Города партийни организацеша чІоагІа теркам тІабахийта лела бу атеистически болх. Цхьайолча моттигашка дика опыт Іоеьй цу даькъе. Новогрозненски механьлтта чакхдолхача заводе дика традици а хиина дІаэттад «Атеиста денош» чакхдоахилга. Цу дийнахьа кІоаргга чулоацам боля лекцеш еш тайп-тайпарча атеистически темех. Цул совгІа заводе болх беш а политинформаторийатеистий группа. Завода парткомо цахаддаш методически ковкъостал ду атеисташтa.

Атеистически пропаганда во лелаяц «Красный молот», «Электроприбор» яхача заводашка, хладокомбинате, № 6 йолча поликлинике, иштта кхычахьа.

Дукхача партийни организанеша чІоагІа теорко ю диних тешаращца хІаранена къаьст-къаьста болх бара. 200 совгІа агитатор ва тайп-тайпарча моттигашка из болх беш. Цу тайпара масалаш кхы дукха а доаладе йиш я. КІезига дац города атеисташта карагІдаьнараш. Цар кхетамца пайда яц тайп-тайпарча формаех, балха юкъеххвал дикагІйола опыт. Дукха нах кІалхара баьхаб цар дина боадонах. Цхьабакъда, пленуме дакъа лоацараша дукхагІа теркам тІабахийтар атеистически балха юкъерча кхоачамбоацараштa, уж дІадахара де дезарашта. Керттердар да атеистически балха тІа дика вІаштІехьаьыккха система хилар, Іилман-атеистически пропаганде керттера теркам тІабахийта беза дина ідеологе лард, цун реакционни чулоацам гучабаккхара. Цхьабакъда, цхьаболча атеисташа критика ю дина обрядашта, культашта, дина керте латтарий воне гІулакхашта. Цунаг чаккаалац гІулакх. Эттара

цхьалха терхаш тІабахийта беза дина цкеша гучайера, цар сахьа тедара. Цу даькъе доккхий декхараш хьалхашка латт лекторийи пропагандама. ЧІоагІа лоархІаме да цун тематика ийса вІаштІехьаьяккхар. ХІаьз а тІехь кІезига еш лекцеш Іалама-географически, физико-химически, медицински Іилмех. Совхха тороде лурчагІареул дукхаа кІеантагІа йийшай цу тайпа лекцеш. Къаьстта во лаьттад из гІулакх Ленински, Старопромысловски районашка. Цхьайолча моттигашка еша лекцеш кІоаргга чулоацам болаш хилац, хІаьта ладугІараш теркал а беш вІаштІехьаьхац.

Теркалданзв даргдоацаш да цхьаьта гІулакх а. Цхьайолча партийни организацей секретараша йоах, сенна еш атеистически лекцеш, нагахьа коллективе диних тешаш сак ца хилча. Цу тайпара уйла йолаш ва № 4 йолча торгбыткомбината партийни организацие секретарь нов.Боров. Цудулъа укх тІеххьарча цхьан шеран ах шеран атеизмах цхьа лекция йийшаяп цига.

Столярни хІамаш еча заводе партийни организапе секретарь нов. Репин тешаш ва ди ше вІабаргхиларах, цудукъа вІалла атеистически болх бе эшац, йоах цо. Цу тайпара гІулакх вІалла ла мегаргдац. ХІанзарча чано дІадеххеча тайпара вІаштІехьаькха атеистически пропаганда лелаяр партийни организацей доархІаме декхар да. Денна лакхбе беза цун боарам. Парте райкомаш декхарийла а атеистически болх лаьгІбара уйлаш чІешьяв дІаяха. Ди ше-шегІа дІабаргбац. Вайна юкъе хІаьз а кІезига бац диних тешаш бола тІехьабиса нах. Городе а тайп-тайпана секташ. ТІеххьарча хана шоай болх чІоагІбаьб евангельски христианий, бабтистий община, «воархІлагІча ден» адвентистий секта. Сектанташа чІоагІа болх бу динах цакбуэлараница. сектанта юкъера дІабуэларецца. Сектанта юкъе чуува кагирхой.

Дукхь моттигаш нийслу секташта керте латтараш дина культех дола советски законодательство теласеш.

Городе иштта а тайп-тайпа буслаба дика тоабаш а. Октябрьски районерча Керда Алды яхача юрта лелаш я Кунта хьажий мурдий тоаба, цу тайпара тоаба и Старопромысловски районерча Катаяма Кердача поселке. Цига иштта я «ехьа» яха шарнашка суд в.

Дика сектина, тоабаша лелалу гІулакхаш мел зене да дукха эшаш дац. Из хоаш да. Цхьабакъда, цхьайолча партийни организацешa лерттІа уйла яц цу гІулакхна. Дукхача коллективашка болх беш ба диннах тешаш бода нах. Цар болх дика беш хила, уж кхы теркалбац предпонятей кулгалхоша. Царна кхетам балара вІаьла гІайгІа яц. Из вІалла ла мегаргдац. ХІара кулгалхо декхарийла ва производстве вІаштІехьаьяккхарал совгІа, коллективаьа кхетам тела а.

Къахьегамхошта атеистически кхетам балара Іалаьмите боккха лоархІам болаш гІулакх да. Ленински принципаш керте а лувцаш вІаштІехьабаккха беза из болх. Къахьегамхошта юкъе шерра атеистически знанеш йоаржаярел совгІа, тІагІертта къахьега деза царна коммунистически кхетам балара, материалистически мировоззренеца уж хьалхебара.

Іилман атеизм йоаржоеча дакъе доккхий декхараш хьалхашка латт вай школаштей институташтек. Эттара хьалха сага атеистически кхетам лур школа я. Бераш Іомаде деза Іалама а общества а дарригa гІулакхаш Іилман ларда тІа довза гІертаргдолаш. Говза вІаштІехьбаьккхаб бераштa атеистически кхетам балара болх № 1, 22, 25, 45 йолча школашка.

Кагирхой атеистически кхетамца хьалхебара дукха хІама хагІйертa общественно-политически социально-экономически Іилмашта, общественни Іилмаш кафедраштa. Цхьабакъда ва болх ледара бу Грозненски механьльттa техникуме, иштта кхычахьа. Грозненски механьльттен Нохч-ГІалгІай пачхьалкхен педагогически институташкара цхьабола преподавательи юстара латт атеистически балха. Хьинаре дакъалаьац атеистически пропагандана юкъе города школашкарча дукхача хьехархоша а. Партийни организацеш декхарийла я из гІулакх сихха тоаде.

ЧІоагІа лоархІаме да хІара вІагІа кхоачаш атеистически болх бар. хІама ц... дас, нинас тел бераштa дукхагІча довзаде дина хьехам. Цудухьа къаьстта хьехархой декхарийла бе дезаза юкъе атеистически пропаганда е.

Дина духьал цхьоаса лоаттабеш лоархІаме да ната юкъе шерра керда советски обрядаш йоаржаяр, коммунистически ларда тІа дахар вІаштІехьаяккхар. Грозненски партийни организацеша цу даькъе кІезиг-дукха опыт Іоаьй. Даьла бера торжественни регистраци яр, комсомольски хьесане саг йоалавр, Советски Эскаре гІулакх де волар сийленна накъа ваккхар, къахьегама саг воввар иштта кхы тайпа а керда традицеш цхьа дукха езаеннай. Цу балха юкъе хьинаре дакъа лоац цхьайолча культпросветучреждениеша. В. И. Ленина цІерагІча культура Дворецe дукха еш атеистически лекцеш, каст-каста вІашагІьеха тематически сайренаш, дешарий конференцеш, Іилман-атеистически кино-фестивалеш. Дворецe болх беш я «Атеиста клуб», «Атеист» яха агиттеатр, ДІадахача шера 100 совгІа сага чакхъаьяккхар цхьача культура халкъа университета билман атеизма факультет. Иштта дика болх бу машиностроительий, химикий культура дворецаша, Октябрьски районерча № 8 йолча библиотека.

Цхьабакъда керда обрядаш, традицеш хІинца шерра вахара юкъьаьхаш... Цудукъа партийни организацеш декхарийла я, цахаддаш тоа а еш, уж наха юкъе йоаржае, цу хьакъехьара дикагІйола опыт Іое. ТІамха тІехьашкаргьа дина обрядаш традицеш.

Белгалданза деза керда обрядаш традицеш вІашагІйоаккара гІулакх гетттра ледара латтаддa. Райисполкомашта цу гІулакха вІашагІъеллача Советанца вІалла хІама дац. Цунна эттара хьалха безке я ворасполком, цун культура отдел, райсоветий исполкомаш. Из болх тоабара лерттІа тІехо яц КПСС горкома, райкомий пропаганда агитацеи отделаш.

Вай обрядаш хила еш деза, коммунистически чулацам болаш.

Къахьегамхошта атеистически кхетам балара болх дікха бува беза уж коммунистически кхетамна хьалхебара балхаца. Пайда яха беза тайп-тайпарча формаех. Цу даькъе лоархІам болаш да Ленински райоиен Грозненски районен къахьегамхошта юкъера доттагІал. ДукхагІа вІашагІъехка еза доттагІали фестиваляш, сайренаш массиналаш а.

Атеистически балха тІа доаза толамаш дукхагІча даькъе тийша да кадрех. Атеистически кадраш кийчьяра пайда эц марксизма-ленинизма сайренаша университетах, «Знание» яхача общества республикански отделене правленеоша массазарча семинарех, педагогически институтерча атеизма студенчески школах. Бакъда, атеистически кадраш кийчъяра гІулакх тоаде дезаш да. Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш декхарийла я цу гІулакха еррыгача тоаонех пайда эца. Атеистически кадраш кийчъеча хьинаре дакъа лаца деза вай институташа. ДукхагІа арахеца деза атеисташта лаьрхІа доля популярни литература, къаьстта бусалба динах лар. Цу гІулакха терко е декхарийла я Нохч-ГІалгІай Іилма-тохкама институт. Шоай декхараш кІоаргга довзаш хила беза атеисташ. Царна дукхагІа юкъе оза беза хьехархой, лораш, тайп-тайпа специалисташ. Атеистически пропаганда еча хьинаре дакъа лаца декхарийла ва хІара коммунист. Дика хІанзара хьалаш кІоаргга довзаш а, хІаьта уж эргалалар теркалдеш а лелае еза атеистически пропаганда.

Доккхий декхараш хьалхашка латт кинофикацие управленена а. ДукхагІа гойта деза Іилман-атеистически кинофильмаш пропагандиштка, хІаьта иштта дукха нах гулдуча майдашка.

Къахьегамхошта атеистически кхетам балара болх арІ...оцаа кампания а лаьрхІа бита йиш йолаш бац. Из денна бе беза. Партийни организацеша бина идеологически балха тІа лоархІаме моттиг дІалаца еза цо.

КПСС горкома Пленумо шерра соцам тІаийцар города къахьегамхошта юкъера атеистически болх тоабара.

А. АБУКАРОВ.

ЦКЪА ЯЗДАЬЧУН ЛЕРАГІА

Хьан бокъо еннай доацар язде

Укх шера 24 апреле «Сердало» газета тІа араьлар «Ферта кІал гІолла...» яха рейдови материал. Цу тІа буваар торговле бокъонаш телхаераш, харцахьа тараа уззараш, мехкаш совдоахараш.

Уж еррита оамалаш шийх йоахкаш волча цу хана хиннача нахкорознични база № 58 йолча ларека продавецах В. Григорьянах газета тІа лаьра:

«Цхьаннна дина а торговле бокъонех чхьагІар Іоэтташ яхха йиш йолаш яц продавец нов. Григорьян чудкта харж... «Газировани хий санна дакх по чхьагІар... Цул совгІа сеа нах баах.

Шин пела чхьагІарах 30 грамм эшайяр, хІаьва пхийтха бІаь грамм чуйолача шин кружка тІара 140 грамм йий эшадир. Эшадаь товар дехкарах хкоачамбац хІама яхиха Іемоча продавецa. Цу лакхе шІерашкьача товарах ахы 16 вепаг дукхатІа яьккхар...».

Газет дешараштa хетаьургда цамхорознични база дукгалхоша продавеца шІенхаитта бехк баьб аьлна. Цунах даь хІама дац. Из иштта хила деагІар. ТІаьхьа тахан нов. Григорьянах дукха дувпа дезаргдацар.

Бакъда редакцега дайза шоа укх тайпара яар:

«...№ 58 йолча ларека продавецах В. Григорьянах статья тІа наийпачунга хьеман. Советски торговле бокъонаш шІенхаитта телхаярах нов. Григорьян гІулакх зийлад кустовой производствени совещане. Уж санна дола гІулакхаш леладе могаргдоацилга дІахайттад».

ВІашa таллуш а карта болаш а дар цу письме авторашa хьоео. Цкъа-дале, цар мукІаьла цу «торговле бокъонаш шІенхаиттча телхара», хІаьта цунах мудовдха беха а баьбои. Дехаша аьлча, редакцега дайта цахьат бакъонна бола формальни отписка яр;

Цулукъа цу письме лур тІа дола а нах Іехабарах. сов хІама яккхарах нов. Григорьяна фу даьл тахха а лаьрхІар оаза.

Бакъда, редакцега хийтача касата тІа кулг йаьча В. А. Филанковскай (из цу хана мялкорозничн база директоре чуввахан кхачачашеш яр) яздьри бокъонца делла нах вІаша чакирее лицон.

Масала, прокави кхетто тІа цу хьенъехье шоь цхьаннха йоаяуа дац, хІаьта кхинайа яьча кустовой бовешане протокола в дан.

МалагІча документашца бакъдерза Іа нов. Григорьяна бехк баьб яхаш Іайха хадаьр? — хетт оаха Валентина Андреевнайга.

— Цунна теха приказ совещане протоколи-м дац, бакъда, торговле бокъонаш телхарах нов. Григорьяна бехк баьб, йоах цо.— Из де уха цу хана вІашеІехьдацар, хІана аьлча, мелкорозничи база дІалихха оттаь кегаенна ха йа яа.

Цул тІеххагІа стаьопйий всех ранийи треста керте латтача Я. О. Мамиловна хьамаьл хилар тІа. Валентина Андреевнас дийцад дува по а.

— Из чІехагІа вегаенна ха яа. Соца дагa а яьнна баьб по нов. Григорьяна баь беха, — йоах Я. О. Мамилова.

Тем тхо. Из хана а дукха болх болаш а за хинна хургьа. Цхьабакъда, яхьа хаттар отт:

— Хьан бокъо еннай В. А. Филанковскайнен Я. О. Мамиловнен редакце доацар язде, общественность Іехае? Шоаш ца дьар дьа яхаш дагалувцаш йоаьча ханах ах йоаьлабе тахан ер цІаьнха а лувца дезарг мича дар. ХІаьта иваш цу хана «шІенхаитта торговле бокъонаш телхаьй» аьнна яздаьча нов. Григорьяна тІера бехк хІабоаккхаш къахьега а дезаргдацар.

В. А. Филанковскаяс (хІана столовеш ресторанийи треста йоккхагІйола товаровед я ха) Я. О. Мамиловен шоаш ца даьа даьд оаха яхаш редакце каьлатош уздийте а нов. Григорьян дукха шох воацаш горпищеторга чуйоагІача № 58 йолча ларека чу хьалха санна болх беш ва. Из аз тийша ва: цо даьр чакхдаргда, хІанзалц-м даьнна, хІана аьлча цо хьалаца нах хородбеагІа. Цундухьа нов. Григорьян шоек а вац.

Бакъда, тхона дехар яьча беса да. Торговле бокъонаш телхараштa, нах Іехабераштa, вулга шІена боаьараштa — торговле моттиг яц!

ХІаьа а хьалха за «В. Григорьяна дош» дІакъоала а дужаде а. Цунга хьажа йоа торговле министерство йохкаш. ХІаьде газет дешараш тешаш ба доацар даьд дезар редакцега кхьат яздераш, торговле бокъонаш телхераш хьаьдушараш бола вІашара боар ца хилара.

М. МУСИЕВ,
Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Н. Ф. Крымскийна Нохч-ГІалгІай АССР культура заслуженни болхло яха сий дола цІи йларах дола

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Советски изобразительни искусство дегІахъуалача дика хІамаш карагІдувларах Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика культура заслуженни болхло яха сий дола цІи лойла Крымский Николай ФІаловича — РСФСР художественни фонда Нохч-ГІалгІай отделене художника-оформитель.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

г. Грозный,
1969 шера 10 июль.

И. Ф. Мищенкона Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота йларах дола

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

ГІишлойъяра даькъе дукхачу шерашка, беркате болх барах а цкъе дийнахьа дола хьоастаъе цу диэрна дувзаденна а Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Мищенко Иван Федоровича — «Грознефтестрой» треста керттерча инженера.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

г. Грозный,
1969 шера 10 июль.

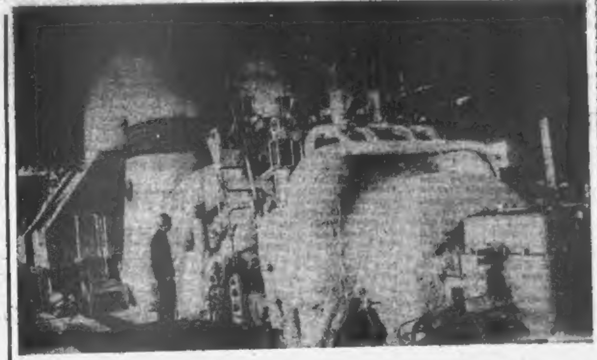

Город Нарвано юкъе хьалъеча Эстонски ГРЭС. Бруксоюзни ударни комсомольски гІишлоний монтажникашеи гІишлойъераши къахьегама хьалхара котало кхийтай — болх бе йолаенний 200 эзар киловатт пронышленни ток телаш йола станце хьалхара блок. Эстонски ГРЭС-а болх бен турбье кІирхарр 200 эзар киловатт душ йола берзІ энергоблок. Станце дог — турбогенератораш ва киловатт совгІа дІахьача корпуса чу оттаергы.

СУРТА ТІА: Эстонски ГРЭС-а хьалхара турбина.

Л. Кузнецова сурт.
ТАСС фотохроника.

РЕВОЛЮЦИОННИ ТЕОРИ КІОАРГГА ЙОВЗАР ДУХЬА

ПАРТИЙНИ ОБРАЗОВАНЕ СИСТЕМЕ КЕРДА ШУ ДОЛАЛУШ

Марксизм-ленинизм — революционни уйлайи революционни гІулакхийи давм дийна латта хьаст. Из — вай зяман байрахх, доллаяя хІоман тІехь коталонаш йоаха вай заман революционни пизий герз. Парте шиі керттерча йоакхонех цаІ лоархІ, советски нах марксизма-ленинизма ларда тІа политически сакхетаме бола шоай Даьхен патриоташ, интернационалисташ, идейно дог тийша, коммунизмана тІехьара хьалхаре къовсамхой болаш хьалхкебелгах.

Дунен чу хулча кІоарггача революционни эргалоташа, коммунизм хьальечен Советски мехка низ чІоагІбечен доахача толамаша, дунен социалистически система къамий-кортамукъален болаш тІа-тІа боаккагІа хулаш хилара, империализмана духьала къахьегамхоша лоаттабеча крача къовсамо вай планета социальни сибат хийцар, дог тешадеш хьахьокх марксистско-ленински хьехам бакъ а вахара низ болаш а хилар, коммунизма идеяш коталонаш йоахаш дІахьалха ухаш хилар.

Шиі дезагІа дола интернационални декхар лоархІ КПСС-о марксизма-ленинизма рузкъа кІоаргга хьаделлыгахи дегІакхувлилгахи, революционни теоре цІенал бахьан долаш къовсам лоаттабелгах. К. Маркса, Ф. Энгельса, В. И. Ленина хьехама чІоагІача ларда хог гІортолга а еш, вай парте, цуа Центральни Комитето боккха творчески болх бу, толаме кхоачашду коммунизм хьалъяра лоархІамегІа дола теоретически практически декхараш, общественни отношеней еррыгача комплекса кулгалдара

принципаши методаши Іилман наькъаш бакъъеш кийч а ю, чакх а йоах.

Шиі беркха идеологически болх вай хаьарча сагонгІа йолча проблемашта жоп дургдолаш хилийта гІерт парти. Оазбезам боацаш лоаттабу идейни къовсам, хийрача уйлашчея концепцешчен лелаю ира, машар боаца полемика — иштта я пропаганда белгалагІа йола башхало, идеологически гІулакхий творчески оагІув дегІакхувелара дикагІа йола метод.

I.

«Ленина балхаш Іомае! Цар тІара корабоагІартба шоана революцеса Іалмаш дукьале, социализми машаро бахьан долаш къовсам лоаттабара дог ураветтаду цІаккха а лакъаргбоаца хьаст. Уж довзаро къонача тІеххенна новкъостал дергаа вай заман революционни перспективаш шеьрагІа біргаго. Пропаганда шерагІа е ленинизмана карагІдаьнараштa, социалистически мехкашa, коммунистически партеша, дерригача революционни низаша доахача толамашта!» — йоах Москве хиннача коммунистически болхлойи партей дунен халкъашта юкъерча Совещане Кхайкарал тІа.

В. И. Ленин вахь 100 шу дизара кийчо яр парте идеологически балха тІара, марксизма-ленинизма пропагандера керда лоархІаме этап. Ленински юбилейна кийчлуш, партийни организацеша коммунисташта новкъостал ду революционни теоре знанеш кІоаргга Іомае. Тахан къаьстта уйла тІайохьйт Владимир Ильич Ленина балхашта, цун геналъни идейни тІехьаленна.

Коммунистий декхар — тІагІертта а девза а ленинизм Іомавр, мичча бесса гІийрта а революционни теоре маІаш талхазе гІертаьча хоадамболлаш хьагучадахар, цун цІенал бахьан хьолаш машар боацаш къовсам лоаттабар.

КПСС XXIII-гІа съезд хинначул тІехьагІа кІезига хІама даьдац коммунистий марксистско-ленински дешар тоаяра, вай кадраш идеех кхеяра. КПСС Центральни Комитето отта а нъ, чакхйоахаш я наьха кийчои боарамех хьашташкен хьежжа дешара тайп-тайпарча формашка марксизма-ленинизма керттера доакъош леррагІа Іомадара перспектива белгальеш йола партийни образоване йиза система. Партийни организацеша терко чІоагІагІа а ю, дІа дукхагІа а дех кадраш идеех кхеелга, пропагандисташ хьахоржилгeн Іомабелгея; лакхбу школашкарчен семинарашкарчен занятей идейно-теоретически боарам, тІа-тІа дукхагІа творчески чІоагІагІа хулаш йоагІа уж, цар коммунисташ Іомабу буржуазни идеологеца идейни машар боацаш хила, общественни вахара ялленей классий партийни позицешкара мах бе.

Хьаьнй партийни дешара дика хьехара-методически база. Эттара хьалха уж а дукхача тиражегІа араяха марксизма-ленинизма классикий произведенеш. Цул совгІа, укх тІеххьарча шерашка кийч а даь, 40 миллион экземпляр совгІа тираж а йолаш кепатеха арахийцад къаьстта учебникаши дешаре пособенеш. Революционни теори Іомаеш бераштa дика специализированни новкъостал ду газеташа, общественно-политически журналаша, радиос, телевидене. Парте XXIII-ча съезда материалаша, Сийлахь-боккхача Октябрьски социалистически революцe 50 шу дизара хетадаьча КПСС документаша, «В. И. Ленин вахь 100 шу дизара кийчо яра хьалъеха» КПСС ЦК-ас баьча сецамо доккха аІальхой вай партийни пропаганда Іилмаи ларда.

Школашкея семинарашкеи пропагандисташен дешаш бараенe коммунистически болхлойи партей дунен халкъашта юкъерча Совещане (1969 ш.) материалаш Іомаяв. Цар тІа вІашагІтехай революционни болама йоккха опыт, къаьтта хьахьекхаз империализмана духьалера къовсам чІоагІбара декхараш, бакъдаьа коммунисташ цІаккха лупалургболаш ленинизмана, дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама цхьоагІон ларда из хиларах тарда, тешаме хилар. Боккха теоретически лоархІам болаш да хІанзарча хана классовни низаш дІанийсдора кІоаргга анализа яр, кердача дунено къамунизм лоаттабеча къовсаме дунен социалистически система хьаьдача лоархІаме хиларах йола теоре бакъьяри дегІайоладенна дунен революционни процессе дІахьалхакхуялара даькъе болхлой классага хилара характеристика.

Совещане КПСС делегаца керте латтача Л. И. Брежнева а цига дакъа лоацаш хиннача дукхачар а лахь къамьалашка ира а принципиально а оттадир ревизионизм тіехьарча а «аьрдехьарча» а ревизионизмана, национализмана, буржуазни идеологеи духьалара къовсама, пролетарски интернационализм чІоагІъяра дехаш.

Идеологически болх чІоагІбар, дунен халкъашта юкъерча Совещане итогашта, цо тІаийцача документашта шерра пропаганда яр партийни организацей лоархІамегІара декхар да.

Укх тІеххьарча 3—4 шера 5 миллион совгІа коммунистий парте боацараш юкъехьарч политически школаш йистехьий. 6 миллион совгІача новкъостал парте истори, марксистско-ленински философи, политически экономика, Іилман коммунизма ларда Іомаю марксизма-ленинизма ларий школашка. 4.5 миллион гаргача саго революционни теоре знанеш Іомаю марксистско-ленински кийчои лакхерча формешка. ХІаьз партийни дешара системе чулоацаш 15 миллион совгІа коммунистий парте боацаш активисташи, из эттара йоккхагІа йола общепартийни ленински университет я.

ТІагІертта ленински дешар доаша хинна шу дар марксистско-ленински образоване системе чакхдаьнна дешара шу. Из белгалдоаз В. И. Ленина произведенеш, цун вахарахи гІулакххеи йола материалаш, ленинизма актуальни проблемаш Іомаярча наькха хьашт дукхагІа хиларца. Партийни организацеша, коммунистий идейни хьашташ теркал а деш, ленински произведеней переченъ а партийни дешара тайп-тайпарча звеньешка уж Іомаяра рекомендацеш а кийчъяьй.

Деша багІараштa долча новкъостала шерра пайда эйнаб Іилмахой ленински консультацеех, собеседованеех а теоретически конференцех а, къаьстта а коммунизм хьалъяра, социалистически доал леладе принципий, доал дара дакъа партега хилара, коммунистически болам кхотабара, буржуазни идеологеца лоаттабеча къовсама хьакъехьарча В. И. Ленина произведенеех.

Кхайкаш парте ветеранаш, Іилмахой, производствена хьалда лаьттараш новаторийи тІа а кхуьлаш, «ленински урокий», ленински произведенеех лаьца еча теоретически конференцей хьесаре занятеш хиннай дукхача комсомольски организацешка.

Массе метте хьа а хинна, чІоагІъеннай ленински дешараш, ленински цІаьраскаш, лекторенш, халкъа университеташ, коммунистически къахьегама школаш сана йола нахана бега балха массови формаш. Дика болх баьб ленински знаней халкъа университеташа.

В. И. Ленин вахь 100 шу дизара еча кийчоно дІадех пропаганда идейно-теоретически боарама, из пайданагІа хилийтара, наькха хьашкъалаштен дегаштен по еча политически экономически влияне къаьстта йоакхо елга. Партийни образованера хІара занятие, хІара лекция, доклад, ленински темена хетаде къахьегамхошта хьалхашка деш доля къамаьл чулоацамегіа дилача кІоаргга, формагa дилача дІакхетадергдолаш беккаъ хила деза. Марксистско-ленински теоре положенеш юкъераш лоархІаме да, уж бакъ а чулоацам кІоаргга болаш а хилар дог теша а деш хьахьокхаш дола башхаш кхыхилар. Ленинизмана духьаларча буржуазерчар харц теоре ревизионистий антиленински уйлаш хьагуча а йоахаш.

Пропаганда еррыгача средствашца марксизма-ленинизма тахаиарча вай гІулакхашара айхха буэзам хьахьокханза, беррига советски нах теори практике нийса чакхьяха Іомабанза, кулгалдара ленински принципаш партийни, пачхьалкхен, боахама гІулакхий дерригача доакъошкарча кадраша Іомаелга вІаштІехьдаккханза даргдац. Ленинизм Іомаяр — из да хІара коммуниста, хІара советски сага цун идеяш тІа-тІа кІоаргга Іомаелгeн цун принципаш вахара, къовсама, беркатечa къахьегама керттера принципаш санна тІаэцилгeн, ленински васкеташтa шоаш тешаме хилари коммунистически дог тийша хилари, советски патриотизм а интернационализм а кхы а дукхагІа чІоагІъяр.

II.

Іоаль оцаца партийни организацей, пропагандистий предложенеши теркал а еш, кердача 1969—1970 дешара шера деза доттгІаш дола тІатохараш ду дешара планаштен дешара массе тайпа формий програмаштен. ХьатІадоагІача дешара шера керттера башхало сенах латт аьлча, из латт, ленински теоретически тІехьале кІоаргга Іомаелга дунен революционни процесс дегІахара, дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама цхьоагІон, КПСС-ой кхьча марксистско-ленински партешен революционни теоре цІенал бахьан долаш, аьттехьарчен «аьрдехьарчен» оппортунизмана, маоизма антимарксистски антисоветски наькъа духьаларча къовсама актуальни проблемаш Іомаяра айхха дувзаш де дезаш хиларах.

Партийни образоване массе а тайпай програмаши дешара планаши коммунистически болхлойи партей дунен халкъашта юкъерча Совещане (1969 ш.) документех, В. И. Ленин вахь 100 шу дизара хетаьча КПСС материалех, социализманен империализманен юкъе латтача идеологически къовсама дешаех лаьца кхы тІа а занятеш, лекцеш, собеседованеш, теоретически конференцеш царна юкъеххьара чотах шерьелга оттаду.

Укх дешара шера деза юххьанцарча политшколашка КПСС политика коммунисташен парте боацарий активаш кІоаргагІа Іомаяра В. И. Ленина биографеи политически знаней ларди наькъен нийсса юкъедоаладу парте решенеши документаши Іомадалга. ХьатІадоагІа дешара шу В. И. Ленин вахь 100 шу дизара оттаь юбилейни материалаш а хІаьта иштта политшколай дешара планашка хьежжа ленински произведенеш а Іомаяра хетаду.

Марксизма-ленинизма ларди школашка дешара програмаши

ТIехьаюса предприятеш хила йиш яц

КЕРТТЕРА ДЕКХАР

Чакхдаьккхинчу пятилетка дийнан тIиьна шера хьалхара ах шу. В. И. Ленин вина бIаь шу дузаче деша сийлене хаттабахара дерригача советски халкъана цхьана социалистически ялхье баьккхинчу Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхошна дикачу толамашца чакхбаьккхаб пятилетка дийнан тIиьна шера хьалхара ялх бутт, цхьа шера плане хаьлла хьалха кхочушъяра йолча фонде дизза дакъа лацахьад. Республика промышленносто ах шера бахьа балха итогаш йина къьетта гуш ду дукхахдолу предприятеш, организацеш коллективаша шоаш дена дош гIуллакхашца чIагIдеза, тIаьхьа социалистически декхаршца пачхьалкхен плане толамца кхочушъелга.

Республика промышленносто товарни продукци арахецаре, цуьна реализаци ера ялх бетта плане хаьлла кхочушъяьй. Ялх бетта сортга планаш совгIа реализаци яь продукци 5,5 миллион сома мехьа я. Пятилетка кхоалагIча шера ялх бетта арахийцачу валови продукцел 10,6 процент дукхагIа валови продукци арахийцай цу шера. хIинта реализаци яьй 9.2 процент дукхагIа. Из продукци йитта дегIаяр хьахиннад кертгерча даькье къахьегама оссарле лакхъяра чотах. Укх шера хьалхарча ялх бетта планах лаьрхIачул 7,6 процент лакхъеннай из.

Нохч - ГIалгIайчен предприятеш къахьегамхоша пачхьалкхен планаш совгIа дехьккхид дукха мехкдаьтта, электроэнерги, арахийцай мехкдаьтта аппаратура полиэтилен, синтатически растворителаш, радиоприемникаш, кога тIиорс, макаронни изделеш, кIолдаш, маькхабулочни изделеш, кхы дукхаа тайп - тайпара продукци.

Къаьстта дика дIахьу ленински къахьегама вахта «Октябрьнефть» мехкдаьтта промыслови управлене, нефтегазоди управлене, А. Шерипова цIерагIча Нефтемаслозавода, «Грознефтехимзаводы» объединение Производственно - технически контора, ВНИИКАнефтегазе» дешаран завода, «Грозэнерго» управлене предприятей, кога тIиорс бечача фабрика, Гудермесски инструменташ ечача завода, «Гроздвим» объединение предприятей, макаронни фабрика, кхыча предприятей коллективаша. Социалистически декхараш толамца кхочушдера накхлла къовсам я доттабеш, кхыча предприятей коллективашта хьокхам тел шир.

Халлаете а республике кIезига ма пачхьалкхен плана кхочуш ца ду йола предприятеш. Ялх бетта бахьа балха итогаш ваъул тIехьагIа, укх кIиларча совсча тIа гуш маллдара, уж санна йола предприятеш 35 я. Цар йоахах ялх бетта пачхьалкхена дIа ца луш йиса продукци 6,4 миллион сома мехьа я. ТIехьаюсача предприятешта юкъе я дукхача хило лелз тIехьаюсаш йола коллективаш я.

Цхьайолча предприятеша, цу дакъе «Старогрознефть» НПУ, литейно - механически завода, Гудермесски мединструментальни завода, кондитерски фабрика, Сунженски Самашкински консервни заводаша, кхыча предприятеша кхочушъяннер ялх бетта план. Из бахьан долаш республика ерригача промышленносто ах шера дахьача къахьегама толамий хьокхамаш лохагIа хилар.

Министерствай, управленей, объединеней, ерригача ведомствай кулгалхой декхарийла ба тIедиса пачхьалкхен декхар тIера дIадаьккхара ерригa торонаш охргагIа яха, ерригача отраслей, предприятей, организацей болх цIенхаштта тоаде.

Цу духхьа хIана чIоагIа лоархIаме да ерригача предприятей болхлой собраниешка, отраслеш активашка хьалхарча ах шера боахамаша даьча балхий итогий кIоарга анализаш яр, гучадаьнна йола резерваш гучаяхар, цу гIуллакха тIехье де дезар сихха кхочушдар, шарах бизза яйла шир. дIаэо йолча хана производства экономически эффективность лакхъе.

Цудухьа керттера тераш тIабаьйта беза хIара производственни участкера къахьегама оссарле лакхъяра, дIайолла материальни къахьегамен ресурсаш кIезигъяра, арахецача продукце дикал, производства культура лакхъяра, иштта кхы дI.

Белгалдаьккхина Iе йиш яц республика промышленни предприятеш, транспортни кхьйолеш организацеш керттерча даькье чIанзле плановане экономически стимулировне кердача системага яьха хилар. Цар арахеца продукци дукхагIа хилийтар дукхача даькье тайпа да кердача боахама хьалашка шера доахаргдолча къахьегама толамий итогех.

Ерригача производственни коллективай, предприятей, цехий, участкай, бригадий керттера декхар да беррига шо тIа а бахийта 1969-чу шера шоллагIча ах шера пачхьалкхен план толамца кхочушъяр, кхы а чIоагIагIа хилар айдаь къахьегар, В. И. Ленин вина бIаь шу дузаче деша сийлене хаттабахара тIайича дерригача социалистически декхараш кхочушдар.

ПРОДУКЦЕНА РЕАЛИЗАЦИ ЯРА 1969-чу ШЕРА ХЬАЛХАРЧА ЯЛХ БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШ ЦА ЯЬ ПРЕДПРИЯТЕШ.

Предприятеш:	Директор	Парторганизацен секретарь	План кхоачашъяр %
«Старогрознефть» НПУ	К. И. Нинский	Г. П. Коновалова	[illegible]
Ацетонови завод	Н. И. Пеленин	Н. В. Зайченко	[illegible]
Автогенно - карбидни завод	Н. Ф. Гридасов	К. А. Огонесов	[illegible]
«Трансмаш» завод	В. М. Медведев	М. М. Магомадов	97
«Пищемаш» завод	М. А. Керимов	А. Ч. Заурина	[illegible]
«ГАРО» завод	А. С. Цыганков	А. М. Недорубко	97
Гудермесски Мединструмент завод	С. А. Казарян	В. Ф. Цыганков	[illegible]
Литейно - механически завод	В. Г. Васильев	А. К. Наришева	[illegible]
Автотракторремонтни завод	А. В. Моребин	В. Н. Пахомов	97
Назрановски «Электроинструмент» завод	А. А. Мальсагов	И. К. Новочинах	97
Грозненски ЖБК завод	Б. И. Пальчик	В. Р. Жилов	[illegible]
«Грозпромстрой» треста			
Шалински ЖБИ завод	А. Н. Елизаров	А. М. Дидаев	[illegible]
«Терек» МДФ керттера предприяте	А. М. Арсенюк	И. Н. Федюшкин	[illegible]
Ермоловски ДОК	С. Л. Фриман	И. У. Мусхаджиев	[illegible]
ГIишлон материалий № 2 йолу комбинат	Т. В. Грищенко	М. В. Кузнецов	[illegible]
Сунженски кирпичашъ ю завод	М. А. Дол[illegible]	[illegible]	[illegible]
Назрановски трикотажни фабрика	А. В. Шадиев	—	41
Сунженски леспромхоз	Н. Н. Шишкалов	А. Г. Цуванов	91
Наурски лесхоз	И. А. Таисиев	М. А. Байев	[illegible]
Шалински лесхоз	Т. Бибулатов	Х. Джамалдинов	81
Веденски лесхоз	С. С. Усаев	М. А. Дикаев	82
Ермоловски леспромхоз	А. Я. Маранов	Д. С. Дашаев	[illegible]
Грозненски консервни завод	М. П. Ксендзовский	А. Н. Сташко	[illegible]
Ассински консервни завод	А. Ф. Руденко	Т. Ф. Дудникова	91
Самашкински консервни завод	А. Б. Бекриев	Н. А. Астреданова	94
Грозненски кормокомбинат	Директора декхараш кхочушдер	А. М. Порошин	[illegible]
«Ачалуки» яха минеральни хий ду завод	Н. Ф. Максимов	С. А. Авино	[illegible]
Назрановски маьлх ю завод	С. Д. Цечоев	М. Дзортов	[illegible]
Сунженски маслозавод	Б. А. Калоев	А. У. Алиев	71
Наурски масло-сырзавод	Г. В. Лошаков	—	79
Назрановски мельзавод	А. И. Федоров	С. И. Сологуб	97
Кондитерски фабрика	Б. Б. Ужахов	—	[illegible]
Ножай-Юртовски райпромкомбинат	С. М. Кудряшов	—	[illegible]
«Чечингушводстрой» Ремонтно - механически мастерски	А. Г. Магомадшиев	—	78
	Н. Н. Гудым		

МОСКВЕРЧА КНР ПОСОЛЬСТВАГА СССР КХЫЧА МЕХКАШЦАРЧА ГIУЛАКХИЙ МИНИСТЕРСТВА ЯХЬИЙТА НОТА

Советски Социалистически Республикай Союза кхыча мехкашцарча гIуллакхий Министерства Китайски Халкъа Республика посольствага дIакхайкаду укх тайпара хIама.

Укх шера 8 июле 10 сахьата 30 минутага хьача герз а долаш йолча китайский группа. СССР пачхьалкхен доазув хоададаь сехье а яьнна, Амура хи тIарча Гольдински гIайрен советски дакъ тIа дIа а лечкъа, автоматаш еташ дов даьд навигационни знакаш массаза а хьалхагIа а санна тоае яьнна цу белгалъйча гIайрен тIа баьхкача советски речникашта - путейцашта. Хьалаташ хиннарашта цхьа юкъеяьккхай гранатометайх кулгаца кхуйсса гранаташ.

Шоай балха декхар кхочушдеш баьхкача кара герз доацаш хиннача советски речникашта гIаьрахой хьесане дов даь цаI вийнав, кхъаммена човнаш яьй. ЧIоагIа тохадаьд «Дрозд» «Тутаин» яха хи тIара путейски катераш.

Советски речникаша-путейцаша 1951 шерарча Амур, Уссури, Аргунь, Сунгача яхача доазон тIарча хиш тIеш Хама кхыча озер тIеш гIолла кемаш леладара порядка хьахьехьарчеи цу хиш тIарча навигацешка гIолла кемаш леларгдолча дьал отдадара хьакъехьачеи советско - китайски соглашение бокъонца ма яхара леладаь Гольдински гIайрен тIара шоай гIуллакхаш. Китайски оагIонна хоуш да, цу гIайрен тIара навигационни знакаш советски оагIоно оттаьйта, уж цо гIулакх деш хинналгох гIулакх деш йолгом.

Советски речникашта укх шера 8 июле герз а детташ дов да бечача китайски дов СССР-ал КНР-ел юкъерча хиш тIарча доазон участкашдара хила провокаци я. Китайски Iаьдалеша эза да хетай уж гIуллакхаш леладаь кечаш делара гIулакха вIашагIкхийтта советско - китайски комиссе 18-гIа совещани г. Хабаровске дIахо болг беш йолча хана. Китайски оагIув, провокациеша лелаеш, шийна товшиехьа в юкъедаккха гIерт шина а пачхьалкхено Амура тIеш кхыча хиш тIеш доазон тIарча цар участкашка кхераш болаш кемаш лелитар Iалашдара вIашагIа дага а хьа решенеш яра комиссе дIаболабьь болх.

Укх шера 8 июле китайски Iаьдалаша герз детташ дов даьга вIашагIдоллар моастагIча дола гIулакх а СССР-ел КНР-ел доазон тIа китайски оагIоно леладаь провокационни гIулакхаш дIахо леладелга я да, хIаьта цунна хьалхара бехкбаьнна беррига а китайски правительствена тIа доаьт.

СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий Министерства хоадамболаш протест кхайкаш китайски Iаьдалаша Гольдински гIайрен тIа герза низана провокаци лелаярна дуккалокха, КНР правительствагара дехаш бехкберна тIадамар делгеи цу тайпара тIелехкаш кхы цIаьмха ца леладайтар дувьа кхы тIехье а ца доахаш де доагIар лелгеи.

Советски оагIув шийн законни бокъонаш лорхара кхы тIа а гIуллакхаш чакхдаккха яьяи СССР пачхьалкхен доазув толхадара тIхдерадаь а советски граждананий кхерамзаленеи вахаран кхерхие а долча китайски Iаьдалашта леладеча гIулакхашта духьала.

Тюменьски камвольно-зиии комбинат — СибарегIарча текстильни предприятешта юкъе йоаккагIчарехи эггара къонагIчарехи наI я. Шу чакхдоллаш хьалхарча эргIанарча мехашка хьа а даь мехка трикотажни фабрикашка дIадо - хьийтарга кхо ээар тоан ах-зимен зинен тIехдика хьланг.

СУРТА ТIА: комбината хьалаг ахарах тохача цехе. ГДР-е «Текстима» яха къахьегана оссарле лакха йола машинаш я укказа йоах йеш.

И. Самсевкина сурт. ТАСС фотохроника.

Казахстана аренашкара 5 эзар километр водопровод

Казахстана къилбаседехьарча ялха йолча Iажарха аренех ирригаторий белгаш гIеттара ондарче район а хиннарг дIаетташ летт. ХIинарра бу пятилетка дIайрлаеннача юкъе цига дьаьльай бIаьстан юкъе Iаьрна ухача аьш цхьа миллиард кубически метр чухойшийта водохранилищаш, ерригаш а дIалаьрхIача пхи эзар километр йIаьха групповой водопроводаш яхкай.

Цо йиш хилийтай шаьрача ара целинни районашка ядача, тезача хина къе йолча поселкашка бажа а миллион ах мелача хица Iалашбе. Аллха цхьа Ишимски групповой водопровод 800 хIара ма кхина йолча юртарча поселке бахача ваха мала хий лоатталу тешане хьаст я хиина дIаэттей. Ши эзар герта километр дIаьхача цу искусствени хьирсака автоматизировани диспетчерски пунктера кулгалдераш ерригаш а массена ог мара яц. Ер ала шу чакхдалалехьа казахски аренашкара юргий групповой водопроводаш кхы а дIахьадиза дукхагIа юргий хIинта искусствени водохранилищей объем шозза совгIа йоаккхагIа хургья.

Казахстана къилбаседехьарча ирригационни гIирсаш хьалдара Айкхий промышленни комплексаш къаьхье йолаьй. Уж болх бе йолаялийтача шозза дукхагIа пайда эца йиш хургья кардерзаьача целине керда хьалдеча хи боахама гIирсашка йохийтача вIашагIйоалхача прогрессивни хьалкабетонни конструкцеех.

Казахстана йокъал летгача районашка хий тIадигарош хий дехкарои йиш хулийтаргья цига мел баха пах тIехдикача хица а хIаьта иштта хIана укх сахьата тахьнара тIакхахьа дезаш долча бахьадаьрзавоцен совцеш а Iалашбе.

Владимир ОСТРОВСКИЙ. (АПН).

Доазол дехьара

Къовсама оарцагIвоахаш дола документ

КАРАКАС. 75 парте вахлаш Москве вIашагIкхетар бешхача доалхIаме да болхлой классаи дерригача прогрессивни адамаштеа, аьлар Венесуэла Коммунистически парте Генеральни секретара Хесус Фариа мотгигерчен кхыча мехкийн журналисташта хьалхашка це къаьмал деш. «Московски Совещание оаха дайна ленински стилагIа дуьиар, — белгалдаьккхар цо, — йиш хулийт дискусси болча хана хьагучаламни дика мел долча хIамах вай балха тIа пайда эца».

МАЛХБУЗЕН БЕРЛИН. Москве хиннача дунен халкъашта юкъерча Совещание коммунистически болхлойн партеша марксизма-ленинизма гадаьккхар, отпор елар аьттеьдочен вырлехьартех оппортунизмана, аьлар Малхбузен Берлина Социалистически единни парте правлене Секретариата члена В. Кустеа.

Вильмерсдорф яхача малхбузен-берлински районе цу парте собране тIа къамаьл деш В. Кустера белгалдаьккхар, московски Совещание антиимпериалистически болхана керда импульса елла хилар, лостам бенна а декхар хьалхашка отташ а хилар, юха а баькхин империализмана духьала, машар, демократи, социализм балхен долаш лоаттабеча къовсаме хьахле лелайра дакъа КПСС-ага хилар.

САНТЬЯГО. «ХIанзарча этапе империализмана духьала лоаттабеча къовсама декхараш а коммунистически болхлойн партеша цхьана чакхдаьхача гIулакхий цхьоагIо а» яхана, коммунистически болхлойн партей дунен халкъашта юкъерча Совещание тIаьийцача документа тIа а хIанзарча действительности еш йола, марксизма - ленинизма принципий ларда тIа латта кIоарга, масс оагIораьхьара, Iалман анализ. Цо дьахьокх ерригача континенташкарча дукхача адамашта дегалаттараши цар доагIаш дIадехараши, йоах «Сигло» яхача чилийски газета передовой статье тIа.

Московски Совещании цо тIаьийца документашш, белгалдоаккх газето, «Империализмана духьала лоаттабеча къовсаме дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама толамаш дувлар мIаIан долаш да. Цар йоакхоста ду коммунистически болхлойн партеша чакхдоахача гIулакхий цхьоагIо чIоагIъяра, дерригa антиимпериалистически низаш ххоталара.

(ТАСС).

ТУВЛАБЕ ГIЕРТ

НЬЮ - ЙОРК, 10 июль (ТАСС).

США буржуазни пропаганда гIерт айна Вашингтоно вьетнамски халкъа духьала лоаттанча агрессиа юкъе дакъа долаш хинна 814 американски салте Къулбехьен Вьетнамера цIаьоволаварца дузадоени.

Сов гIаддахарах къургаш а деш, газеташеи информационни агентствашеи шерра яаду Маккорд (штат Вашингтон) яхача ВВС базе тIема гIуллакхаш тIара ная вIашагIкхетарах, хIирдаь дуьи Къулбехьен Вьетнамера американски бIу укх дийнахь 25 эзар сага цIеэдбе лаьрхIа йола президента Никсона план Къулба-Малхбоален Азера дов сихагIа къовсатадара тIоерзаь США «машара инициатива» я яхаш.

Цхьабакъда, шаьо йолаш дац, из гIулакх чIоагIа гIордаьккха дувцаро лоархIар «деша хозам» мара ца хилар. Фордь цу бахе хи тIедаш — оцу шера ледIа йоо йолаш дал Къулбехьен Вьетнамера 814 салте цIавоалийтар, катахьа сенна дукха сагото лайна вьетнамски лаьттан тIа хIана а ахка дуламаш деш 540 эзар американеш юкъевиса хилар дагадехача.

Вашингтона машара инициатива оалаш йолчоа гонахьа айнача пропагандистски гIаро тIехьхьарча аргIанга ахьаькхаяц США-на чухьа Къулбехьен Вьетнамера американски бIу сов чехка, цIаьабаь, кхы бахьанаш ца лелаш арабовлахийта тIа-тIа чIоагIагIа дIадехаш хилар толаьа дийхIа уьла. Цхьабакъда, цу гIулакха буржуази пропагандо хьега къа аьтту болииш доа. Маккорд яхача тIема фортарча-базе салтий кхечар белгалдаьккхар Вашингтона штате хьинача йоккхача тIема дуьхьаларча демонстраца. Цига дакъе лаьцараша белгалдаьккхар вьетнамски лаьттан тIа диса ах миллион совгIа американски эскар вигара салтийа тайнара дIадигийта дергна хилар.

Берлински телебашнеш ГДР столица керда хьалха гIишлонца хургья телецентр.

АДН — ТАСС сурт.

Телевизионни башни хьалъятар балхаш чакхдала герга да. Республика 20 шу дузаш кийча

кердa предмет Iотiатов — юкъедоаладу Iалман коммунизма дешаш Iомадерга. Iалман коммунизма микъ Iомабелга парте историех, марксистско - ленински философих, политически экономех йолча знаней ларда тIара дIадоладу. Къаьстта уйла тIайохийт коммунизм хьалъяра теорех практикан, дунен социализма а революционни болхлой класса болама а дунен системе дегIаккхулара, дунен капитализма кризисе кIоаргъяра актуальни проблемашта. Школашка дешабагIараша хIанззача этаперча идеологически къовсама лостамаш Iомадергаь, хьаIохаь знанеш общественно - политически балха юкъехахьа Iомадургба уж.

Лакхерча вешера болх марксизма-ленинизма классикай произведенеш, КПСС-ен дунен коммунистически болами решенеш, документаш, материалаш шоашош Iомаира дерза тIа аIацитIехьбоахкх. Цу хана семинарий, партийни активе школай, марксизма - ленинизма университетий керттера уйла тIаерзаю коммунизма материально - технически база кьаьра, производства эффективность лакхъяра, Iальма - технически революцех хьадувча социальни хIамай, общественни отношенеш, социалистически демократи дегIаккхулара актуальни проблемаш Iомаяра. Оттаду, дунен революционни процесса, КПСС-о буржуазни идеологеца, оппортунизмаца, ревизионизмаца, революционни теоре цIенал бахьан долаш, дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама цхьоагIо бахьан долаш лоаттабеча къовсама дешаш Iомаделга.

Партийни организацеша хаддаллаа йоакхо е езаш де партийни пропаганда эффективность дIахо лакхъелга.

Вай парте низ цун беррига членаш чIоагIагIа сахкетах болаша хьинар долаш хиларах латт. Шоай беррига балха тIа партийни организацеша кох гIортолга ю агитаторий, информаторий, парттрупоргий лохерча кепайоазон, радиовещание редколлегий члений, идеологически организаторски балха кхыча активан стий доккхача ескара творчески самодеятельностах. ЛоархIама да, школаша, семинараша, дешара кхыча тайпаша кIоарга теоретически знанеш ваха юкъе беча политически балха каьхкаша телга, ленински кхемиш кхетамен тIеберзаш пропаганда ерригаш болла пропагандисташ, уж вахаре хьинаре чакхйоахараш хьалкхебелга вIашгIехьдахар. Партийни организацей дехаш чIоагIалга, цар организаторски идеологически балха боарам лакхъелга дукхача хьале коммунистий политически дешара эффективность лакхъярах тийша да.

Производстве хьалхле делаяров даькьа, хьинаре общественни гIуллакхаш лелидар, дика практически гIуллакхаш доаххаш хилар, буржуазни идеологеи моралеи, производстве а бете а леладеча харцахьарча гIуллакхашца лоаттабеча къовсаме машар боацаши лерргIа чакхдувлаш хилар — из да коммуниста теоретически дешарах пайда хулийтаргболга дIоагIе. Iоалача опытах кор гIортолга а ею, гIойлехагIа хургья партийни организацешка хаьххалье теоретически конференцеш, дискуссеш яра, актуальни политически проблемаш, коммунистически кхетам балара, партийни строительства, социалистически доал лелабара ленински принципий, уж кхоачашъяра дешаш а дувцаш партийни собранеш яра практика дIачIоагIъяр.

Парте дакъе йоакхо ю кулгалду кадраш, партийни актива идейни чIоагIъяра, цар политически кийчон бакха квалификаци лакхъяра. ВIашагIъеккай партийни советски болхлой юха кийчбаре квалификаци лакхъяре зональни, республикански, областной курсаш.

Вай мехка экономически культуре дегIаккхулара декхараш доккхагIеш чоалхинегIеш хилар, дунен арене идеологически къовсам нобаларо хIара кулгалхочунгара дIадех общество дегIаахара закономерносташ кIоарга кхетаелга. Экономикана кулгалдаре къахьегамхошта кхетам баларе ленински методаш лелае. Парте политика практике юкъедоаккхаш а тIагIертта а чакхьехха ваьлга.

Эргайоахаш тоаеш латт интеллигенце марксистско - ленински образовани. Политике дилетантан хила йиш яц ниженер. Iалман болхло, хьехархо, лор, искусства болхло. Цар гIуллакхий толам балга анализа диалектически метод Iомаярах. Iалман тохкамий дечен идеологически балха тIеш партийни принципиальноста диалектически метод Iомаярах тийша да.

Дешара кердача шера шеръеш я методологически проблемий семинарий сеть, чIоагIагIа уйла тIайохийтаргья марксизма - ленинизма дешнех, партен пачхьалкхени политика хьакъехьа, СССР-а чурча а дунен халкъашта юкъерча а гIуллакхий хьакъехьа специалисташкен творчески болхлошкен дукхагIа хохм барах лаьца теоретически конференцеш чакхъяхара. Декхар санна латт аьлча, из латт, къахьегамхошта коммунистически кхетам луча, Iалме, искусстве, образование ленински принципаш чIоагIъечен творчески дегIаккхулачен хана советски интеллигенце хьинар дIахо а лакхъдарах.

ДIачIоагIъе йоагIа комсомольски политически дешар эргадьакка тоадеча карагIъяьйна результаташ, тIагIерттан пайдана хургболаш тайнарга болх бе беза катархошта коммунистически кхетам баларах дола «ВЛКСМ 50 шу» лаара а кегархошта коммунистически кхетам балара а хьакъехьа КПСС ЦК-ас баьча сонам тIа хьахьекха декхараш кхоачашдара. Кагархой кружокашкен семинарашкен кулга занятеш керттера тулоаш ба КПСС-ен ВЛКСМ-ен истори, марксистско-ленински политэкономи философи, коммунистически, кагархой болама хIанзара проблемаш Iомаяр. Биззаг1а кхоачашболла баргбаш ленински теоретически тIехьале кIоаргагIа Iомаярца, В. И. Ленина биографи Iомаяра кружокий, ленински произведенеш йолча теоретически семинарий балха тIа, «ленински урокаш» чакхйоахача дешна новкъостал дарна бола кагийча нахен мехкарийн безам. Комсомольски активе, парте бала кийчберш бола, вокхагIча ханара комсомольцаш, хьалхагIа а санна, дешара юкъеузаргба партийни школашкен семинарашкен.

Партийни образовани боарам дIахо лакхбаро, коммунисташа гIа-гIа дукхьагIа дIадехача идейни гIулакхашта керда декхараш хьалхашка отталу пропагандистски кадрашта, дIадех царна беш бола болх эргабаьккха тоабелга. ХIаш партийни дешара системе болх беш ва вай парте бокъонца йолa дошо фонд а хинна хIаьтта вола 1.110 пропагандист. Укх гIехьарча шерашка царех дукхачар предприятешкара дика квалификаци специальности йийцай, политически школаштеи теоретически семинараштеи кулгалдара йIаьхий опыт Iоаьй. Пропагандисташ лорабари йоакхоча хьалххебари, царна пайдана теоретически методически новкъостал дар — политически образованеа кулгалдеча партийни комитетий эггара хьалхара декхар.

Пропагандистий лоархIамегIара декхар — деша багIарашта самоэобразоване навыкаш Iомаяр, марксизма-ленинизма произведенешца, политически литератураца шоашош болх бара приемаш методаши Iомаяра царна новкъостал дар. Даим дагахкхабеза, йийса тIаштIехьдаиккха деша багIараша шо-шоаш болх бегта — из революционни теори кIоаргъеш масса оагIораьхьарен Iомаярга вуга дIоагIа хилар.

В. И. Ленина вайна юкъевитай шийга тIех кхы цхьаькха йоаца наха политически дешар Iомадара образец, лакхача идейноста, партийноста, теоретически практически гIулакхий цхьоагIов хьокхам. Марксистско - ленински образоване эффективность лакхъелга айкха дувзаденна да пропаганда яра ленински принципаш, ленински стиль Iомаярца. ТIа-тIа дукхагIа дахлу пропагандистий методически кийчон лоархIам, ораторски искусства лардаш, психологеи педагогикаи элементаш, технически средствашех пайда эцара приемаш пар - Iомаелга. Из лоархIаме да кхы а укх тIехьарча шерашка партийни дешара кулгалдеш, фахьба, хIама довзара цаIалах кIезига кхеташ, дукхагIча хана занятеш хьинаргIа чакхъяха, пайдане творчески маIаш долаш хилийта ца хоэш бола къона пропагандисташ кIезига ца хилара бахьаная а.

ХIанзарча хьалашка пропагандисташ шерра а хан-ханнахьа а духтIабахара декхар отт. Масса оагIораьхьара кийчбаь хила беза уж ха безам болаш йолча дешашта партийни политикера яоп телар, теори Iомаделга партийни организацей практически гIуллакхашца органически дувза, наьха политически воспитателаши организаторшин хинна дIаотта хара.

Пропагандистски кадрашкара, коммунистий марксистско - ленински образоване чулацамгарен боарамгарен дукхагIа дIадехаш хиларца дувзаденна лоархIам лакхбенна политически дешара цIенойи кабинетийи, пропаганда дешара - методически центраш уж хиларах тарра. Укх гIеххьарча хана цхьадолча гIуллакхаш чакхдаьхад уж кадраща чIоагIдара, деIера база шеръяра, технически средствашца кийчъяра. Цу доллача хIамаша йиш хулийт цар гIуллакхаш эггара хьалхарча аргIанна пропагандисташта Iалмани методически кийчо еча, цар белха дика опыт вIашагIтохачеи юкъе ахухьачеи дикка тоаде.

Коммунисташта марксистско-ленински кхетам балар, къахьегача дукхача наха идейни кийчо ерригача вай парте гIуллакхий хIара дешареи лоархIамегIареи оагIув. Партийни образовани вIашагIйоаллачеи цун чулоацам тоабечеи карагIдийна дика хIамаш — партийни организацеша цIенхаштта къахьегарах хьахиннар.

Кердача декхараша дIадех идейно - кхетама балха ду кулгал дIахо эргадьакка тоаделга, практикана лахаддаш анализ елга, наха дIадеха идейни хIамаш цар практически уIлашта йиззагIа Iомаелга, вахарцара пропаганда бувзамаш чIоагIделга.

ХьатIадоагIача дешара шеро партийни образоване системе — ленински юбилея, ленински теоретически тIехьале кIоаргген творчески Iомаяр шеро — кхы а лакхача тIа айбу беррига идеологически балха боарам.

1969 ш. 8 июлера «Правда».

ШОАТТДЕН ОАГIУВ

Са доттагIа Лом-Iаьла

Новелла

З. МУТАЛИБОВ.

Сэг цхьа мара вахац. Из массанена хаа. Цкьабакъда, цу шийца деннача цхьан вахаре, са къона доттагIа Лоам - Iаьла санна, нийса вахха чекхвала ца хоеш хел сэг хул.

Ай мичара, городаш бийхкан шиниккаш яздаьн-м Лоам - Iаьла а вацар. Цуи кIентзар из де: барейтта шу мара дацар. Из шитта цу барейтта шера тIе вися а висар. Вовшаш — тIемо дIадаьхар. НийсагIа къича басса дьалча хургда: вовшаш цо ша дIаделар, — сага эггара дезагIох сийдешах долча гIуллакха...

...Ноябрь бетта цхьан кхьалхачу дийнахьа сетоссача зама, тIекхуллеача фертек а хьерча, гIоргьачча окопа чу вияке уллар со. Наб кхетецар — наступлени йолаала гарга ккьачача хана наб ца кхета баьшенаш шортта хул командира. ХIаьта со Волга тIера чIоагIале кораеш латтача эскара цхьан подразделене командир вар. МаастагIчоа чуэьелаа кийчлуш дар тхо...

— Шелвенниавий хьо, новкъост гварде лейтенант? — цIаьхха, вIалла дага а доацаш, юкха зIамигача сага гIар хазар сона.

Нагахьа санна бекъдар овлаш хилча-м, са дикка шелвеннаа але дезаш вар со. Цкьабакъда, аз дерий даизар са шелвенна хилара.

— А, Шелавенкаевц. Iо ца вужаш хIана лел хьо?

— Цхьацца уйлаш дага а ухаш, наб кхетац.

— Уж фу уйлаш я? — хаьттар аз, мемогта шиш болашегIа хила а гIерташ. — ТIем тIе отта везача хана баргел а теха йийкна лоаттае аза селтача ший уйлаш. Эггара дикагIдар — из вензавеца наб яр да.

Лоам - Iаьлас доккха са даьккхар. Къахийтар сона цунах. Ше мелагIча уйлаша наб доаль тьуэз хьадуаца цуниа хьакхештагIа хилийтар дукха хаьттар аз:

— ХIанз а дацiй письмо?

— ХIанз а дац...

— Туепадения къькалье дазэ хила а сахьет дац, — аьлар аз.— Дага а доацар хул тIема хана!.. Цхьаннехьа соцаденна хила мег. ТIемагIа бIерчча цIоа боагIаргбе хьога. ХIаьта санна, дагадоагIий хьона?

— Мичара, — велавем боллаш юкеттезар цо аз аьннар. — БIарчча цIоа а боагIаргбац а цхьа письмо а доагIаргдац.

— Ма дошдоацар да Iа дуацар! — Раьза раьзаш хилар со. — Асет дика йо! я. Цо ший дош хуацаргдац. МелагIа бонзо я хьа цунах ца теше!

— Со цунах ца тешен? — Дог чIакка а денна, пхьарсе голе латтег Iо а гIертаьь, уалачоа хьалъайвелар Лоам - Iаьла. — Со цунах сайх санна теш. Изаемоаг кхы цхьаькка йолаш ац уж дуьнен тIа...

...Цхьа юкъ хьаккар оахе йист ца хулаш даьаш. Сигале чIезанга сийрдайоаваш йоагIар. Гаьннара хьаьозар вIашкеттача йоккхийча топий таташ. Йоккхача шера сердел яр аьрдехьа. Малхий санна Iетта а луш, декъача лай пурх бар окопа тIада хьуэзаш. Кхы а дукхагIа шаьлча санна хетаделар сона...

Тха къамаьл чекхдалехьа кхаьнзар, — чукъелха бийчделара хьекъахьарча приказо юкъагIа дитар из. Лоам - Iаьла дIаметтахьийкхлар. Iо а тоIаш, окопа чу гIолла нааькостий белча дIавахар из.

...Зэараш маьлхий Iетталуш санна хетадолийташ, юкьмараш тIа беттелора шийла мух. ХIанз а тоIадала кхензэ долча чIоьдача лайло хийцца дIаевхийтацар. ГIомарех санна чуутар цунах велехьаш. Кийнаш тIем мекхаш тIем (массехк сег вар тха подразделене курра хьовзадеь менхаш доаш) гIое йиллаар.

Хьалха латтача доккъоша тIехьашка ккейсар фашисташ. Цу доккъой пархьагIа улар тхо. Сахиннача хана а моастагIа бIаргавоенза дар тхо.

Гобаьккха гуенаш а долаш, тIеIача уллача йоккхача юртага дIакхьачар тхо долкъийга. Тхо дIакхьачача хана немций бацар цу юрта. Приказ хилар: цигахь сахьат хо елар тхона салоIа. Сирдча моргхашта юкъьаь оракъедар, гIомарца къоагадаь гезе тез санна, цIий а бенна, лоадина ЦIозал луш боаца мала. Падбаза сатий цIенорка гIолла дIабаьрзар. КIур бе йолаелар полевой кухнеш.

Хьийдде со волча льа в вена, къича мехнара къызат а тIадоаллаш йола коиксерва бенка хьалхоедайир сога Лоам - Iаьлас.

— Ер хьона я, новкъост гвардие лейтенант, — аьлар цо. — Цхьан цIагIера кораьй сона...

Цкьабакъда, цу фордал дехьарча кхачан чам бакха кхачар тха. Тхо кхоачаш дIа-ьба кийсденна в делелехьа юха в гIоатта дезаш хилар. Разведка зоам бир гуенашта тIехьашка фашисташ хилара хьакъехьа. Тхона го бе кийчлуш бар уж.

Йист хилар доацаш, къемаьлаш соецадаь арадаьлар юртах. МоастагIа тIеевача цунна дов де лайле дIадийшар тхо кIийле а ла ца...

— БоагIаш латт, боагIаш латт, — аха дош чакхдаьлар мугIаршка гIолла.

ЧIоагIа лира дов дар цига этар. Гуенашта тIехьашкара гуча а бувлаш, сацценза тIатеIаш бар фашисташ. Тхол чIевзза дукхагIаьи мухха а хургбар уж. ХIаьта а уж тIехьашка кхоача безаш дар тхо... Юелача автоматийн пулеметийн татаех чIоагIа хала дар сага оала дош хазэ. Цкьабакъда, сайна уллуэ нийсвеннача Лоам-Iаьлас, сайгахьа хьа а тьема шIогIа тохача, сона къахезар цо аьннар:

— Гой цу дIа воагIачунга хьежалехь! Гой хьона?

Цо, бIарге а лаьца, топ тьожайир. Кхьча эзарнй татешца тата дIа а уеш, аьлар Лоам-Iаьлий топ, — буль биале тхона дуьхьале ведда тIевоагIаш зинна моастагIчуи сейта лай тIа бергала ккийтар.

— ХIанз дIа воагIачунга хьежалахь, — юха а шогIа техар Лоам - Iаьлас. — ХIаьий, дIаэца Iа а хьайне доагIар!

Парс аьнне Iоашкеваьар кхы цхьаькха а фашист.

ЧIоагIа нийса топ тохаш сег вар из, са къона доттагIа Лоам-Iаьла. Шаккза а тулаш яцар цуи снайперски топ...

ТIом сих а бенна. кьайлаваьлар сона из. Фашисташ еш йоле атакаш юха а еттеш, сихха ца уле а, хьалхашкахьа узар яр тхо подразделени, Iурра пулеметан бийде дIа а бехе йисана окопий мугIарашкахьа. Хоадаелаа кийсденадар тхо мугIараш. Цкьабакъда, юкъебисараш дов деш бар. ЦIаьхха аьрдехьарча фланге шогIарч даьлар «Ур-ра-а!» ТIакхоачаш леттар тхона доагIа орц...

Цу хенна кхы цIеькха а бIаргавайра сона Лоам-Iаьла. Геттара бос баха а болаш лайла вежа уллар из, гIатта а гIерташ, бакъда, гIоттапуш вацар. Кегбинирча хьисапе Iоуллар цуи аьрда пхьарс...

— Лозавеьа хьо! — аьнна цIогIа а ийкха дIатIахьийдар со цуьна.

— ХIема дергдац, — аьлар цо хала са а доахаш. — Укх сальте хьалгIоттаргва со...

Цкьабакъда, цунна хьалгIотта магацар. Цхьа аьенна моттиг дуьхьала кургйолчахьа дIаостаре а аьхьа, сайна хоеча бесса чаа хиене балам бийхкар аз цуи.

— Укхаза авлалахь, — аьлар аз. — Аз санитар воийтаргва хьона...

ЧIоагIа хьоастлуча хьесапа хьежар из согахьа.

— Граната куллара Iа сона, — аьлар цо хала. — Цаl мукъагIа...

Аз сай граната дIаелар цуьна. ТIакха дIа-юха а хьежа, эьйна уллача салтечун хьнара хьаьккха кхы цхьаькха а елар.

Ха дукха хьнай а кIезига хьнай хац тIом беча хана: дов доладенна Iаваьмата дукха хьа хьачча санна хетанул хул. ХIаьта тIехьагIа гучадоал из доладенна масеех минут мара ца хьийнга...

Кхы цхьаькка а атака юхатоехачул тIехьагIа, цунах фу хиенад хьажа, айса Лоам - Iаьла Iоаьллена метте вахар со. Из цига воацаш вар. Цунах со цецваьлар.

Аз дукхаьла лаьца хьечача айнача моттига кIеззига юстаре а вьакна уллаш кораавар сона из. Аргьала уллар из, мотталла а из хьоеш, йист а ца кулаш... Войнгвои - тоаьI!

Со Iотахийраьй. ЦIаьхха моттаьхьа хьайра цуи дIаьза цIергьамаш, бIаргаш хьаленхар цо. Кьнача мелла гуш доацце цхьа хIама Лоам - Iаьлийна хьалкхайкхе ветташ санна, гIарга хьежар цуи бIаргаш. ТIекха саметтадара цуи. Со цунна тайзелга тайре сона...

— Йоза ма воалахь, Лоам-Iаьла, — аьлар аз, тхоай тIехьарра къамаьл ер хIанз оахаш дар хиларех дог тьйша а волаш: доггдоаниига йолаш хьер цунна махка тIе хьона шоллагIа йола чоа... — Дикадер хургда вайна...

— Со-м... везавац хьона, — аьлар цо, сон чIоагIа ижа бохарех мастера мара хьа а ца хозеш. — Царех... лайтта со...

Цо цIецкъамкаьча дIалостадаьча оагIорахьа ца хьежача Iевалензар со. Тхьаьа метр гаьна масехк даьхьа уллар, цо боабаьча фашистий. Макхаьлиная Лоам - Iаьлийна аз еннa гранаташ!

Са безам хиэмабар массирвочии халат цуьна тIадилла, цкьабакъда, цо маллашиа юрта доастабир.

— Ма дилла.. Корта кIел диллача дикагIа да... Корта айба са... доррий а гургдолаш.

ТIеккха бIаргаш духьшадир цо, сихем хьер къоасте ца луш борд-бордагIа ле аьлар. Массехказа хезар сона Асет яха цIи цо йоанкхаш. ТIеккха совнемагIа лиш автомата дискаш а дийцар... ТIехь тIехье халагIа доахар цо са, чIоагIа вуаьлар, бордаш тIа цIий дьлар... Кер чура ухаш дар из...

Сай де хIама ца тьлар новкъа хиина сабIарзделар са. Сона дукха меа бIаргабайнеб боаш, цкьабакъда, чо Iоажал къаьстта къагагIа, IоткъамагIа хетапора. Беррига нах хозэ хила безэ хьеш, селла чIоагIа дог тийша. селла чIоагIа бIубенне хьайкадеш юхьна цу къонача кIанта дешдер хIама а тIехье дарге латт сона...

...Са дошшоаьа гипвроцаш дIалоабаь даьлар тхо. Эш-эвеча моттигашка ха а оттадаь, боабаьча новкъостий декъий гулдаэттар тхо. Тха дийна дисарий царна де бьш йола гIулакх аллаха цаl мара дацар: беррагаш къегуп е баь, вежарий каше уж дIабоххийга. Из оахе да а дир. Котапонга бизьача бIаьхачан халачан новкъа дукха дар уж чашмаш...

...Мелла гайнадале а, Асетагара кахьат дера. Аз тьхао бакъ хилар: тIема наькъаша лелаш дукха ха хьнхар цу кахьато де кора ца воагIаш. Цудуцьа кхьачар из селла дукха гайна.

Хазача почеркаца адрес тIа язедь, сое дукха новкъа пелерех хьенхе а денна доле из кхь санна чIакхет даьстар аз. Лоам-Iаьлийна гаьрхIа Асета яздаь дешаш дийшар аз. Цунна къамхаре уж дешаш деше са декхарийле хетар сона. Нагахьа санна цу письмо тIа язедь хилер ше Iодийше далере ма кра далаш сег аверхIертгар цо шийх...

ГIалгIай моттие даьккхар,
Хьамзат ОСМИЕВ.

МОСКВА. VI Дунен хьалхарчу юкъера фестиваль.

СУРТА ТIА: жюре членаш (аьттехьара аьрдехьа).— Е. Ковалевска (Польша), С. Герасимов (СССР), режиссер З. Жандов (Болгари).

В. Мастюкова сурт. ТАСС фотохроника.

Къоначар стихаш

ТАГИЕВ Гарихан

НАЬНАГА

(Поэмо тIера дакъа)

Нана, хьоме-а хьеза хьеда
хан,
ХIаьта а, хьо санна ласт вий?
Цхьаннихь даим дахнадац хьа
багара хири,
Цхьанна а бIаргах
дахнидаш Iа хий.
Яц хьо дешами вIаммагIдетта
хьош,
Бакъда, хьел шекхагIа вац
поэт,
Оалача хана хьашлаьаш:
«Iахдиша.
Шо чу ца деагIача цIии
тхоа чундхет».
Кийчьа сискал, кхоадаш
дола бер,
Яьат дийна, сийрда улла
бер—
Хьо шиш кулга лаьтта
хьакемлар
Доций эггар дешагI дела
кхалаш?
Уж иллеш дагах хилиш цхьоаш
чIагIа.
Со дерве-м дац сел
чIоагIа хьерн...
Цулуть вахьаш со айса
издечах,
Цхьаннихка, цхьаниккаь хьана
доша!

ГАМБОТОВА Ясина.

ДОШО ГIОЗ

Зэараш дукхьал баьнча,
дукхьал баьнча ишан,
Ма шагаргдацар са дегаь
хьа зита.
Аз кулгашка хьаьелаьргдар хьа
хоза бIаргаш
Ихьвар езанна хьо бIара ца
хьацийта.
Сона дукха тийшина Iо уж
деза воагIиртам.
Дешнаш хьай дог, хьай
кIийда ваа...
Дуне шер деича бенагIа
хоттам
Лоаабу аз Iа бенна из дешо
гIоз.
—Хьай кулгашта бIаргхьовшача
са дага вехе
Сога наькат хоаергда Iа,—
аьлар Iа сага.
Хьо дага воссаз вех аз
ихьаькат наждаре
Фордах шаьмьа хинча,
шаьльа твоьргдаьар.

ИЛЬИЧА ЮБИЛЕЙНА ХЕТАЯЬ

В. И. Ленин ваь 100 шу дизара баха ма баагIара накъалбаха кийчо еш ба республика культуран искусствай болхлой.

1969 шера 7 июне доаз 29 июнь тIакхачча С. М. Кирова цIерагIча культуран салаIаран парка Зелени театро В. И. Ленин ваь 100 шу дизаран Нохч-ГIалгIайче Советий Iальнал отта 50 шу дизаран хетаь самодеятельни искусства республикански фестиваль хилар. Музыка, иллей, халкъаний цIей хиина дIаоттар из.

Самодеятельни коллективий программа тайп-тайпара кIащъ чулоацаш болаш яр. Самодеятельни артистий репертуарера дукхагIа йоаь произведенеш В. И. Ленина, партена, халкъа, Советски халкъа дIалахача турпала гIулакхаща, къахьоахала, коммунизмана хетаь яр.

Художественни самодеятельноста дукхача коллективаша йоккха профессиональни говзал гойтар. Тхьаь итт эзар сег хьажар художественни самодеятельноста фестивалага.

Тайп - тайпарен чулоацам болаш программа йолаш фестивале дакъа лоацаш хилар Советски района художественни самодеятельноста коллективаш. Царна юкъе вар виъ бIаь сег. Халхара коллективаш, халкъа инструментий оркестр, хор яр. ЧIоагIа безаме тIаийнар зрителаша Советски районии культура цIен берий халхара группа.

Фестивале йоккха товам баьккхар Урус-Мартана района художественни самодеятельноста коллективо. Къаьстта белгалъе лоь Урус-Мартана районии культура цIен халхара коллектив. Хьажаре хьагойта халхараш суртага а халхар зарга а хилача эггара хаза гIа яр. Говзал лакха хиларна белгалъбьйлар Урус-Мартана района вокальни группа.

ЧIоагIа безаме тIаийнар зрителаша «Коробейники» яха эрсий халкъен Ваганова «Са хьамсара Кавказ» яхен иллеш даьха Гучигов Ахьмад.

Эрсеелашта чIоагIа товш бар Веданх района художественни самодеятельноста коллективо.

Из коллектива Советски района яр санна дукха нах юкъебоагIаш яр. Цу районий коллективашта юкъе санна дукха кхалнах бацар кхоача цхьанне а района халхэктаре ваье.

Къаьстта белгалъе безаш ба са Сунженски района художественни самодеятельноста коллективаш. Района сводни хоро иллеш даьккхара лакха музыкальни культура гойтар.

Шоай репертуар оттаеш чIоагIа уйла тIаьхийтеа дика кхоачашхилар белгалъяьккхана ахьна самодеятельноста искусства халхара жанр сунженцаша йизбйх хилар. Сунженски района фестивале йоалаьар дукхьал ца l— Серноводски курорта клуба халкъа группа.

Шиттара яр гороа Гудермеса художественни самодеятельноста коллективай выступленеш а. Берригача районера Гудермески педучилища шиъа оссташи группа мара яцар. Юрта художественни самодеятельностера фестивале дакъа лоацаш дукхьал цхьа нохчий халкъа иллеш доаха Идрисов мара вацар. Берригаш Гудермески районера фестивале дакъа лоацаш шийтта сег мара вацар.

МалгIабика, района хореограф халхарен коллектив йоаллаягIар. Оркестр, вокальни ансамбль яцаь. Художественни самодеятельноста дакъа лоацаш дукхьал хьйинкъа цхьа кхалсаг мара яцар.

Кхы дикагIа яцар фестивале Шелковской района коллективо яь выступленеш а.

ЧIоагIа во яр фестивале Ножай-Юрта района коллективо яь выступленеш. Пхъа-дале, товши хореи даьре тIадуьха беракъаш. ШоалагIа-дале, хор, оркестр яцар фестивале. Хьалха хиина дукха нах болаш а тайп-тайпара жанраш йолаш а яцар выступленеш.

Белгалле деза, кера нах коллективна юкъе ца хилар. Берттенча даьккхе 1967 шера хиина коллектив я хIанзаргъяа а. Дукха бар культура отдела, районии культура цIен, библиотека штатхи болхлой. Хьалха а санна хозаь товш яц Ножай-Юрта эрсий халхараш. Цаl соаст вац коллективаца йоччий халкъа иллеш [illegible]

В. И. Ленина цIерагIча культура Дворецe 1969 шера 29 июне хиинача йоккхача заключительни концертаца чакхъяьлар самодеятельни искусства фестиваль.

Х. НУРИЕВА,
Нохч-ГIалгIай АССР культура министра заместитель.

Тахани кхоанеи хургда

12-гIа ИЮЛЕ

С. М. Кирова цIерагIара культуран салоIен парк. 20 сахьат дальча Зелени театре «Малха тIехьа боллараш» яха цыгански эстрадни концерт. 18 сахьата 30 минути яьлча музыкальни эстрада Нохч - ГIалгIай филармоне симфонически оркестра концерт. Программе: «Музыка — В. И. Ленина вахаре». Солисташ: Мишина, Кошелева, Земсков. 19 сахьати 30 минути яьлча кинолекторий. В. И. Ленинах дола документальни кинофильмаш хьокхаргда.

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 11 сахьат дальча сан йоалларен - яхарен торжестве дя. 15 сахьат дальча В. И. Ленина 100 шу дизара хетаь самодеятельни искусства фестиваль. Йоккхача зале «Операция», «Большой Захвар» яха къонача зрителa театра спектакль. 19 сахьат дальча Ленински дешараш. ХIанзарча хенара дунен халкъаьята юкъера коммунистически болами цун цхьоагIо баьхьаь КПСС лоаттабу къовсамаш. Зелени театре тематически кинофильмаш хьокхаргда.

«Красный молот» завода культура цIа. 17 сахьати 30 минути яьлча «Ильича вахарера эпизодаш» яха кинолекторий.

Н. К. Крупскене цIерагIара культура Дворец. 18 сахьат дальча ахкарча кинотеатре СССР-а дунен халкъашта юкъерча хьалах латтарийн жопеш сайре. 20 сахьат дальча ахкарча халхара площадке кагирхой салоIа сайре.

С. М. Кирова цIерагIара культура Дворец. 14 сахьат дальча В. И. Ленинах дола документальни кинофильмаш хьокхаргда.

Пролетбата цIерагIара культура цIа. 20 сахьат дальча «Тхаьнга хьоашалгIа» я кинон театран артиста, «Трембита» яхача кинофильме керттера роль лоазаю Кудина Людмила».

Химикий культура цIа. 16 сахьат дальча йоккхача зале «ГIалгIай мехкашка гIолла» яха фильмайта лаьохIа беседа.

13-гIа ИЮЛЕ

С. М. Кирова цIерагIара салоIен культуран парк. 20 сахьат дальча Зелени театре «Малха тIехьа боллараш» яха цыгански эстрадни оркестра концерт. 19 сахьат дальча музыкальни эстрадни литературни сайре. Сийлахь-йоккхача летописа оагIонаш. Дешар ва художественни деша мастер И. Байков. 19 сахьати 30 минути яьлча кинолекторий — В. И. Ленинах дола документальни кинофильмаш хьокхаргда.

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 10 сахьат дальча сакъердамеча вIашагIкхетарой берий клуба «Цу деной сийле йовзийта» яхача темах заняти. «Тхо тIема наькъашка гIолла долхар» яха беседа. Сийлахь - боккхача Даймехкан тIема тIа хиннарча вIашагIкхетар хургда кинозале. 20 сахьат дальча В. И. Ленина хетаь самодеятельни искусства фестиваль. Зелени театре эстрадни концерт хургда. 18 сахьати 30 минути яьлча «Атеиста» яхача клуба заняти. «Коммунизм дуне вIаши тарлуш дац» яхача темах хаттарийн жопеш сайре. Зелени театре тематически кинофильмаш хьокхаргда. 19 сахьат дальча радион кинон артисташа, «Трембита» яхача кинофильме керттера роль лоазаеча Кудина Людмилаьца вIашагIкхетар.

«Красный молот» завода культура цIа. 18 сахьат дальча ахкарча кинотеатре «Фу из безам яхар» яхача темах хаттарийн жопеш сайре.

Н. К. Крупскене цIерагIара культура Дворец. 20 сахьат дальча «В. И. Ленин машинаькъа транспорти» яхача темах кинофестиваль. Цу ханна халхарий площадке духовой оркестра концерт.

С. М. Кирова цIерагIара культура Дворец. 14 сахьат дальча «Медицинен дий» яха лекци.

Пролетбата цIерагIара культура цIа. 10 сахьат дальча «Сакъердаме сахьат» яха утренник. 12 сахьат дальча «Ленина цIа — дет чу яха» кинофестиваль. «Сатоссаш хьалъэхаь» яха кинофильм хьокхаргда. 19 сахьат дальча чIаьрий лупаьрий Ленина хетаь хаттарийн жопеш сайре. 20 сахьат дальча кагирхой салоIа сайре.

Химикий культура цIа. 17 сахьат дальча СССР-а халкъий вшарашка лапуьгIа. Документальни кинофильмаш хьокхаргда.

СПОРТ

«ТЕРЕК»—«БАЛТИКА»

СССР-а хьалхара моттиг якхара «А» класса шоллагIча группе кхьоалагIча подгруппа шин командо аргIавара чатэ хилар самаьрдийнаь. Калининграде моттигерча «Балтика» яхача командица хьайзар «Терека» футболисташ. Счет 0:0 йолаш цхьаннехха а командо кот ца йоалаш чакхъьйлар матч.

ВЫСТАВКА ТЕМА — ПУШКИНСКИ ХАНАРА МОСКВА

«Пушкини Москва» — шитта оалаш я геннальни эрсий поэт ваь 170 шу дизар доадеча шера Москве А. С. Пушкина Пачхьалкхен музее хьайийлла керда зал. Эггара хьакха цу залагара дIадолалу музея еррагIча экспозицега хьажа.

Москва — поэта даьке. Цига ваьа из, цигара вахар 1811 шере 12 шу даьлча хиина Александр Пушкин Царскосельски лицее деша водаш. Къулбехье а Михайловское яхача юрта а Iоахьийта яьх шу даькхачул тIехьагIа, 1826 шера Москве юхавера поэт.

Московски пушкински музея кердача зале вештера моттиг дIалоаш сийлахь - воккхача поэта цу ханарча Москвахь цун обществахи, журналех, литераторех язъдьраша. Зале дукха я къьмара московски пейзажаш. Царна я Делабарта оригиналаш гIара яь, 1812 шера цIа тохалехьаре. Пушкин ваьча ханара, Москва вайга дьахьакхаш йола бокхьаа бажха гравюраш, Россе къьнарча столицера тайп-тайпара хиинеи кхехкаш лаьттен вахар геттара дика хьакхьоакхаш йола XIX-ча бIаьшерен 20-ча шерашкарча къаьнача столица литографеш (Калола оригиналаш гIара).

Дукха хь йоаннаш Ленинградерча Пушкина Ерригсоюзна музея московски пушкински музейна совгIата яйтар «1825 шерарча столичин гоола Москвал план». Москван карта плана тIа чукхостадаьа городера доархIамегIа йола ухашаш, майдаш, зданеш гойташ йолча гравюраша. Цу шийтта йачарча экспонато эттара сий доламагIа йола моттиг дIалоаш керлача зале.

Светлана ОВЧИННИКОВА,
А. С. Пушкина Пачхьалкхен музея йоккхагIйола Iилман болхло.

(АПН).

ХIАМА ХА ЛОВРАШТА

ТАМАШИЙНА ГIА

ХIинде дукха хана дена хоаш да календарна яхача гIано мелавалар доадеш хилар: уж Iайшачул тIехьагIа пизача санна хет сага. Кхьбарел дукхагIа шитта са Iехаде дезаш хулача «неприкасаемые» яхача касте членашта «гаьг Iехаерг» аьлла цIа тиллай йох. Долаш ма хилара, Iалмахоше техкачул тIехьагIа гучадьннад, легIа пайдана йола пхьеккха веществаш оа йоахкаше по вазара неп еш хилар.

ДИИНА ФОНАРИКАШ

Тропьически мехкашта «Светлячкех» «пайдане салоахка хIамаш» оал. Цу дийнача фонарикаша бийсана хьанагIа сийрдабоах пааьгъаэочон наь, баьца юкъе лелкъа лохьаж воалла бIехалаш лелх лу. ХIаьта дийнахь ше хьаьэзача юха хIайнахье Iохаь во «огненные жучок». «Дийначa фонарикех» пайда оа хьаьметте байя ахача оалхазарашa. Хьа а лупаш шоай бIена чулоахача дIа тIалотаю цар светлячокаш. Светлячока баьснарча сердало лелхаду дукха оаккарий.

БАСАРИН КЪАЙЛЕ

ЕРЕВАН. (Корр. «Сельская жизнь») БIаьшеренаша лорайо из къайле. Гаьнна дIаяхача хана армянийн миниатюраш, фрескаш, печат тIара сурташ дийхкача басарий фу состав хиннай? Фу басьйн долаш хьакхарьнад уж бай неноша шитта керда бос болаш?

Из проблема Iомае эттар Армянски ССР моттигерча промышленноста Министерства лаьрхIача конструкторски бюро химически лабораторе коллектив. Къастталашка хьалхара результаташ яхар Iалмахоша. Гата тIа, ихерий тIеж дахчаь тIеж дийкъе уж басараш дика дукхьал отт йоахала, шелала, хина.

А. АХУМЯН.

РАСТЕНЕШ — ДОШУВЛЕХАРАШ

Средни Азе эрий хьаьхлача флоре толамца кхаарзаю керда, тамашийна роль... геологоразведчика. Советски Iалмахоша оттаьь пайданера оахкалаш лахара биологически методаш бIарге ца хоуш лаьттан кIалхара минеральни веществаш лаьттан дIалхарера хиша йоьана растенеша чу а юаш дIаехкаш хилара сакъерадмеча факта ларде лаьца а. Къаьстта чIоагIа тьакха и уж растенеш паргат мара ца дайслучеш бос болчеш металлашта, белгала даьча дошоьна.

Цкьабакъда цу сакъерадмеча хIамана механизм хIана а оафиза Iомензаь я. Цунана геологически биохимикашаш — чIоагIа безаме тIаийнарг оуда йолча моттиге чарастеней оттаьанаш доше хьа-Iоаш хилара хетаь Узбекистана Iилма Академе ядерни физика Институте Таджикистана Iилма Академе физико-технически Институте Iалмахой группа цхьанна ю исследовани.

Тергам тIаозаш ха, тохкам беш гучаддьнначоа дIахагIа доза догшув гIаьнашка Iоша хилар. ХIаьйреанайкарча халача хьалхарна растенеш дерригача доакьоаште дукха шехьашаггь е еан. Цо сиберга. эттача доакхартгра «бьшшарча дошувлехарий» новкъосталла дошув» дола моттигаш доагIа.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоалени Грозне кIезиг - дукха морхаш а йолаш, йоачаш а йоацаш, малхбоалехьара лаьгIо, гIаьхьача боарига кхоачаш мух а хьекхаш ю. Хилеи фегара температура республике гIоала 29 — 34, Грозне 32—34 градус йовхал йолаш хилеи тарлу. ДIахорча шии дени шин буси кIезиг - дукха морхаш а йолаш, лаьгIо мух а хьекхаш, фегара температура бийсашеа 12—17, деношка 29—34 градус йовхал а йолаш хила мег.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-98; редактора зам.—3-39-11; бечтоахама секретара—3-34-38; партийни вахарен, культуран, промышленностан отделий—3-42-30; юрта Iоахамеи письмойа отделий—3-42-28.
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-98; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря—3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.
«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революцие проспект, 7-84.
Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7-84.

СФ02261. Заказ № 2980.